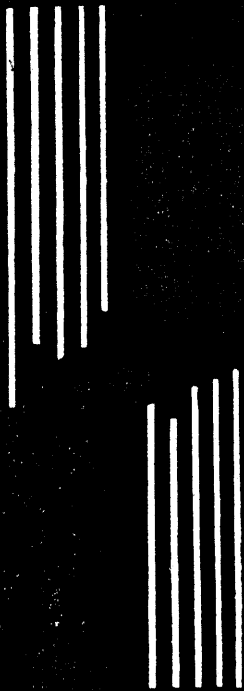

MUU S IKA LEHT

1931

MÄRTS

NR. 3

Muusikaleht

Pää- ja vastutav toimetaja **Riho Päts.**

Toimetus: **Leenart Neuman, Riho Päts ja Tuudur Vettik.**

KAASTÖÖLISED:

TALLINNAS: prof. J. Ravik, E. Aav, R. Kangro-Pool, prof. A. Kapp, H. Kompus, A. Krull, R. Kull, prof. A. Lemba, prof. T. Lemba, M. Lüdig, V. Nerep, R. Päts, prof. P. Ramul, M. Saar, prof. J. Tamm, prof. A. Topman, J. Vaks, T. Vettik, E. Vörk j. t.

TARTUS: H. Eller, J. Kraut, L. Neuman, J. Simm j. t.

TEISTES KODUMAA LINNADES: Joos. Ravik (Kuresaare), F. Klement (Valga), V. Krull (Pärnu), P. Laja (Võru), E. Mesiäinen (Rakvere), H. Rossman (Viljandi), K. Tuvike (Tõrva), K. Veeber (Türi), J. Välbe (Narva) j. t.

VÄLISMAAL prof. H. Klemetti, prof. dr. J. Krohn, prof. S. Palmgren, mag. M. Turunen (Helsingi), S. Ranta (Viiburi), V. Siukonen (Sortavala), A. Ebel (Berliin), G. Krause (Riia, Varssav, Pariis, Milaano j. t.).

Muusikalehe tellimishind:

E. Lauljate Liidu liikmeile — aastas	2 kr. — s.
Teistele	2 kr. 25 s.
Välismaale	4 kr. 50 s.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused.

Muusikalehe väljaandja: **E. Lauljate Liit.**

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Rataskaevu 22. Telefon 431-82.

SISUKORD:

Laulmise õpetamisest — V. Siukonen
Veel meeskoori repertuaarist — L. Neuman

Mussorgski 50 a. surnud — G. Krause
Kes on Béla Bartók? — * * *

Autobiograafia — B. Bartók

X üldlaulupeo ettevalmistustund raadios — J. Aavik.

Vitězslav Novák — * * *

Mõningaid hetkeid Lubka Kolesa juures — E. Franz

Arvustusi

Muusikaline ülevaade

Mitmesugust

Pilte

Illustratsioone

Järgmine Muusikalehe Nr. ilmub kevadpühiks.

muusikaleht

LAULMISE ÕPETAMISEST KOOLIS

VILHO SIUKONEN

Koolide lauluõpetust on Soomes palju raskem korraldada kui Eestis. Esimene raskus seisab selles, et lapsed Soomes laulavad vastumeelsamini ja halvemini kui Eestis. Põhjusi seks võiks nimetada paljusidki, kuid rahuldume seekord ainult tööga nentimisega. Teiseks: meil on juba umbes neljakümne aasta kestes katsutud leida sobivaid õppeviise koolidele. Mitmedkümnend soome muusikaõpetajad on teind välismaaõppereise, püüdnud siis tuua oma koolidesse neid õppeviise, mille tagajärgi nad on näind suures maailmas, ja üldse teind kõik, et saavutada võimalikult häid tulemusi — endale rõõmuks, õpilasile kasuks. Kuid maailm on avar, ja nõnda on üks toond säält ühe meetodi, teine teise, nõnda et meil Soomes eri-meetodite arv on väga suur. Selles välismaa meetodite järeleahvimises on meil vahest oldud ka veel liig optimistid, eriti selles küsimuses, mis puutub õppeviiside kohastamise meie oludele. Ja nii on tihtigi püütud kohastada niisuguseid õppeviise, mis nõuavad tugevamaid õpetajaid ja andekamaid õpilasi kui meil üldse leidub.

Alles viimaseil aastail on enam-vähem arvustavalt hakatud uurima eri-õppeviiside kohandamist meie oludele ja nõnda päästud päris nagu uutele alustele lauluõppeküsimuste käsitluses. Nendest lauluõpetamise muusikalisist ja pedagoogilisist põhialuseist esiteks mõni sõna.

Kui J. S. Bach omal-ajal, XVIII saj. esimesel poolel, oma koolikooriga kandis ette oma suurepäraseid motette, kantaate ja muid suuri vokaallhelitöid, siis oli laulul kui õppeainel tema koolis teissugune seisukoht kui praegusis kooles ning ta ise õpetajaskonnas tähtsamaid ja tähelepanuväärseid õpetajaid. Tal oli aega ja võimu õpetada õpilasilegi põhjalikult muusika-teooriat ja -kunsti, hoolimata sellest, et ülesanded igas suhtes olid väga nõudlikud. Tollast saadik on see õppeaine teiste ainete seas koolis jäänd nagu tagumisse ritta ja õpilaste laul üldise haridustegurina, vähemasti meil Soomes, jäänd hoopis väikeseks. Kuid kuigi muutused nimetatud suhtes on olnud põhjalikud, *lebab teadlik muusika-õpetus meil edasigi tollaegseil teoreetilisel alusel*. Sellest mõningaid näiteid.

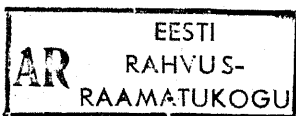
Meil Soomes lauldakse palju laulu „Oi kuningate kuningas“. Kõikjal lauldakse seda üht moodi. Kuid missugune segadus on selle kirjaviisis. Ühes raamatus on selle takt $\frac{3}{8}$, teises — $\frac{6}{8}$, kolmandas — $\frac{3}{4}$ ja neljandas $\frac{6}{4}$. Kuidas võidakse üks ja sama laul märkida nii mitmeti? Lugu on vist seletatav sellega, et meie, muusikamehed, oleme niisuguseis asjus liig vanameelsed ja meie pedagoogilised vaated vahest pisut liig nõrgad. Isaisadelt pärandatud kombe järele on taktid meile kas teisejärgu tähtsusega või määrab neid meie isiklik maitse,

kus jällegi tegureiks on mitmesugused välised asjaolud: silmanõue (taktikriipse võimalikult vähe), ettekujutatud või tõelik praktiline kasu (kuidas kergem juhata) või mitmesugused vaated ajaloolise traditsiooni suhtes (varem on takti osad märgitud praegusist palju pikematel noodiväldustega) jne. Aga et harilikule koolilapsele sarnane mitmekesisus võib muutuda väga raskeks, sellele ei ole pöördudki küllaldaselt tähelepanu. Viimaseil aastakümneil on siiski õnneks leitud uus seletusviis sarnaste muusikanähtuste jaoks. Sellest räägin hiljem.

Tahaksin tuua veel teise näite ajaloolisest pärandusest, näite niisugusest teoretiseerivast, harilikult üle laste aru käivast õppeviisist. Helistikest rääkides seletatakse lastele harilikult esiteks C-duur-helistik. Juba selle mõiste nimi sisaldab palju niisugust, mida on kas hoopis võimatu ilma eriliste abinõudeta näitlikult õpetada või mis üldse on liig raske tajuda. Juba tolle nimetuse esimene osa, c, on niisugune koht, kuhu vägisi jääb kinni. Mis on c? Harilikult öeldakse, et c asub I. abijoonel. Aga see ütetus ometigi ei selgita midagi. Saime teada ainult c välise märgi. Kui peaksin laulma õige c-heli, siis olen sunnitud mängima seda klaveril või tarvitama heliharki. On ju selge, et c-d ei võida näitlikult õpetada muidu kui mänguriista abil. Nimetuse teine jagu — duur — tuletab meile meelde mitmesuguseid asju, mitmed-mitmed duurhelistikud (C-, Es-, G- jne. duurid), mitmesugused võtmemärgistikud jne. Pääle selle helistikumõistesse kuulub meil veel hulk astmikke oma terve- ja pooltooniliste vahedega. Terve see mõiste — C-duur-helistik — on väga keeruline asi väikesile koolijütsele õpetada ja seetõttu on põhjust otsida uusi seletusviise selleski suhtes.

Nõnda siis see ajalooline pärandus, mis on jäänd meile muusika-teooria nime all, mis sisaldab n.-ö. kogu muusika teadliku külje, vajab parandust, ja rõõmuga on tervitatav igasugune katse, mis sihhib suuremale lihtsusele ja selgemale näitlikkusele.

Kui meie neist üldmuusikalisest küsimisest pöördume tegelikku koolilaulu-õpetusse, siis säälgki märkame niisugust, mis paneb mõtlema. Esiteks lauluõpetamise siht. Eestis ollakse ses suhtes minu arvates õigel alusel. Eesti algkooli õppekavas öeldakse selle kohta: „Laulmise kasvatuslikest sihtidest on kõige tähtsam laulurõõmu ja lauluarastuse kasvatamine ning tunnete küllastamine. Meeleolu ja laul on teineteisega seotud. Kõik meeleoluliigitused leiavad väljenduse laulus, mis omakord äratav paremaid tundeid ilusast ja hääst.“ „Laulutund olgu lastele alati rõõmsa, meeleolurikka tegevuse tunniks. Selle keskuseks on ilus, rõõmus, teadlik laul. Kõik teised harjutused, mis lauluõpetusel vajalised, jäävad teenivale kohale.“ See on õppekava, millele häälmeelel kahe käega allä kirjutab. Aga tegelikus koolitöös, vähemasti Soomes, sarnane hää õppekava suudetakse teostada väga väheseis kohis. Ja arvan, et mujalgi on seisukord pisut sennapoole. Ülalmainitud sihi kõrvale kipub nimelt tõusma üks teine siht, ja see on: *koolis peab õpetama lapsed laulma, vähemasti kergeid viise otse noodist*. Siin on kaks sihti, millevaheline suhe peab igas koolis eraldi selgitatama. On suurepärase asi, kui koolis võidakse saavutada mõlemad. Soomes on palju koole, kus see on läind korda, kuid rohkem on niisuguseid koole, kus on saavutatud ainult teine siht. On isegi niisuguseid, kus pole saavutatud kumbagi. Paar fakti, mis kujutavad seisukorda Soomes. See oli mitu aastat tagasi, kui korraldati alg- ja keskkoolis ankeet õpilaste lemmikaineist ja lõpptulemus oli, et laulu üldiselt peetakse üheks igavaimaks õppeaineiks. Lauluõpetuse esimene siht on, tähendab, jäänd saavutamata. Kuidas on lugu teise sihiga, sellest see ankeet ei räägi midagi.

Ar 931 P
Muusikaleht

Sellest räägib üks teine statistika. Paljudele suusõnalisile küsimusile põhjenvate teadete järele on üle poole kõigist soome algkoollest neid, kus sugugi ei tarvitata helitabamist, hoolimata sellest, et seda 30—40 aastat on Soome seminaris õpetatud ja soovitatud tarvitada.

Tähendab on olemas sügav vastolu kahe lauluõpetuse sihi vahel. Selle vastolu põhjuseks Soomes meie arusaamise järele on kaks asjaolu, mida katsume järgnevas selgitada lähemalt.

Üks neist on see, millele juba alguses juhtisin tähelepanu, et meie ei ole suutnud alati õieti ette arvata, kas õpetaja ja õpilase muusikalised eeldused on niisugused, et jätkub jõudu raskemaiks ülesandeiks, kuhu helitabamine (noodist-laulmine) ebalemata kuulub. On ju teada, et Soomes on algkooliõpetajaid, kelle võimed ses suhtes on võrdlemisi väikesed; on niisuguseid õpetajaid mujalgi, kahtlemata Eestiski. On tõsi seegi, et õpilaste üldine tase, puhtlaulu eeldused, on Soomes nõrgemad kui Eestis. Kui nüüd nõrga-andeline õpetaja püüab võrdlemisi nõrga-andeliste õpilastega kätte saada helitabamises tagajärgi, on selge, mis sellest väljub: ebaõnnestumine igas suhtes, ka lauluõpetuse esimese pääsihi suhtes. Ja ebaõnnestumise lõpptulemus on teada: õpetaja loobub kogu helitabamisest. Minu arvates peaks põhjalikult kaaluma õnnestumise võimalusi, enne kui võtta ette raskepärase helitabamiskatsetamise. Eestis on ebaõnnestumist karta vahest vähem, kuna siin lapsed musikaalsemad. Ja kui asi on nõnda, võib helitabamine kujuneda värskendavaks, isegi kogu lauluõpetuse esimese pääsihi, laulurõõmu ja laulutahte äratamist suurel määral edendavaks toiminguks. Sellest on palju Soomeski näiteid.

On veel teinegi põhjus, mispärast vastolu lauluõpetuse kahe sihi vahel on nii ilmne. See ei esine ükski meil Soomes, vaid on üldine, olenedes õppemeetodite üldloomust.

Katsume tuletada meelde kas või üldjoontes mõningaid praegusaja õppeviise.

Vahest radikaalseim ühelt poolt on rootslase *Erland Erlanson'i* õppesüsteem. Tema seob lauluõpetuse vahetumalt, isegi lahutamatult, mänguriistaga. Tema süsteemi aluseks on tabel, kus on klaveri-sõrmistik ja noodijoonestik üheskoos. Selle tabeli abil võib ta õpilasile selgitada väga näitlikult, et näiteks c-d on tervetoon, e-f pooltoon, d-dis pooltoon jne. Pika ja põhjaliku harjutamise kaudu õpetab ta lapsed tabama õieti terve- ja pooltoonid üles ja alla. Edasi õpetab ta oma tabeli abil õpilased nägema, kus on terve- ja pooltoonid joonestikul. Ja nõnda on õpilasile tema arvamise järele antud tarvilised teadmised ja nende esimene praktiline kasutamisoskus, mille järele võidakse hakata laulma kergeid laule noodist. Õpetamise pääsiht on noodist laulmine, ja meetod: üksikuist helidest ehitatakse viise; see on meetod, mida tahaksin nimetada sünteetiliseks.

Erlanson'ile lähedal on harilik intervalltabamismeetod. Selle põhimõte seisab selles, et nootidest paneme tähele intervalle, pika harjutamise kaudu omandatud oskuse abil laulame need intervallid — ja nõnda oleme suutnud üksikuist helidest ehitada viise. Sünteetiline õppeviis.

Edasi minnes tuleme *Carl Eitz'i* juurde. Terve- ja pooltoonid on temalgi tähtsad, samuti absoluutne helikõrgus, aga tema „helisõnus“ (Tonwort) esinevad ka tonaalsed helisuhted, millega Erlanson'il pole midagi tegemist, nii nagu puht-intervalltabamismeetodigi pooldajail. Eitz'i õppeviis on ka sünteetiline — üksikuist helidest tullakse viisideni.

Puhitonaalsel alusel liiguvad mitmed meetodid. Siia kuuluvad näiteks mõnedes maades — ka Soomes — tarvitusel olnud kavameetod, toonika-do-mee-
tod ja mitmed muud. Tonaalsed tabamisvõtted tugenevad kas nootidele, viisidele, käeliigutusele või värvidele. Kui lähtekohaks on noodid, tarvitatakse abinõuks kas astmikki tervelt või selle poolikuid — tetrakkorde do-re-mi-fa ja sol-la-si-do, — edasi kolmkõla, isegi n.-n. kavu, väikesi viisikesi igalt astmiku-helilt, mille abil on kergem tabada astmiku üksikut heli. Mõned suunad harrastavad *ainult* helide nimetusi nootide asemel, näiteks do-do-sol-sol-la-la-sol.

Kuigi need eri-meetodid ongi arenend nii mitmes isesihis, tarvitades iga-
üks isesuguseid võtteid, on nendel siiski midagi ühist: nende *lõppsiht* on õpe-
tada laulma noodist või mõnede teiste märkide järele — need kõik on *süntee-tili-
sed meetodid*. Kõik nad võivad apelleerida suurile saavutusile ja seetõttu peab
nendele suhtuma suure aupaklikkusega. Neid võib soovitada tarvitamiseks
süäl, kus olukord on niisugune, et nende kordaminek on kindlustatud. Aga kind-
lasti otstarbekam on enne nende tarvituselevõtmist põhjalikult neid läbi arutada,
võtta nendest see, mis on häa, ja heita kõrvale see, mis nendes halba. See veel ei
ole takistuseks, et üks oma hinnanguga tuleb ühele otsusele ja teine teisele.
Pääsi on, et tutvutakse kõigega ja kasutatakse see, mis on häa.

Vastu sellele pedagoogilisele mõtteviisile, millele kõik ülalkirjeldatud laulu-
meetodid rajanevad, käib praegu tugev opositsioon. Ega üksi lauluõpetuses —
selles vahest kõige vähem —, vaid mitmes muuski aines. Selgitatagu siin paari
sõnaga, missugune on praegu näit emakeele algõpetus. Välja minnakse räägitud
keelest. See on ju esimene asi, mis laps on keelest omand — juba 2-aastaselt
ta räägib, kuigi põhjalikum keele tundmine on talle täiesti tundmatu. Esimene
teadmete õpetamiskäik on järgmine:

Laps ütleb mingisuguse mõtte, näit. „päike paistab“. See on lause, mille
laps ise on loond selle põhjal, mida ta loodusest on õppind. Õpetaja arukal
juhatusel paneb laps kergesti tähele, et tema lauses on kaks osa, kaks *sõna*.
Esimene teadmeõpetus on sooritatud. Edasi õpetaja juhü: „päi-ke“ sõnas on
kaks *silpi*, „pais-tab“ — ka kaks silpi. *Teine teadmisasi on õpitud*. Silpidele
järgnevad häälikud: p-ä-i-k-e p-a-i-s-t-a-b, ja nõnda on väikesele õpilasele selgund
räägitud keele lihtsaimad pääasjad. Niisugune kõnekeele analüüsimine ei tee
normaalsele lapsele mingisuguseid raskusi, vastuoksa, lause jagamine vähemaise
osisse võib talle pakkuda suurt lõbugi. Nüüd oleme kändekohas. Häälikud on
õpitud, need leitakse räägitud keelest, neid *kuuldakse*. Peab õppima neid ka
üles kirjutama, *nägema*. Lausutud „a“ on *häälik*, kirjutatud „a“ on *täht*.
Kahtlemata tekib siin lapse hinge-elus eriti raske psühholoogiline mõistevahetus.
Lausutud „a“ on seotud ajamõistega, selle tajumine kuulamise abil on teatud
psühholoogiline toiming. Kirjutatud „a“ on seotud ruumimõistega, millel pole
ajaga midagi tegemist, ja selle tajumine silmaga on jällegi teissugune psühho-
loogiline toiming. Ärgu imestatagu, kui lapsel on raske siduda neid kaht ise-
sugust mõistet. Õnneks polegi siin tarvis suurt mõttepingutust, harjutamine viib
iseendast soodsaile praktilisile tulemusile. Kui nõnda on õpitud häälikute ja
tähtede vastavus, algab töös uus faas — sünteeiline külg: häälikuist hakatakse
ehitama sõnu ja lauseid. Siin tarvitatakse kõrvuti sünteeilist ja analüütilist
õppeviisi: lugemine on sünteeiline ja kirjatöö mõlemad koos, alguses siiski
analüütiline.

(Järgneb.)

VEEL MEESKOORI REPERTUAARIST

L. NEUMAN

„Muusikalehe“ lugejaskonnale võib saada see vahest isegi õige lõbusaks, kui lehe toimetajad üksteisega hakkavad vaidlema, nagu ma seekord tahan teha kolleegi Vettik'uga. Kuid *asja* pärast vaidlust ongi meil tarvis. Palju rohkem, kui seda on tehtud, kas või oma toimetuse kaasliikmega, — ega see pärast veel tülili ei minda!

Kõigepäält ütlen, et meeskoori repertuaari suhtes olen *T. Vettik'uga* nõus, täiesti nõus peaaegu kõiges, mis ta on ütelnud lhk. 256—257 läind aasta viimases numbris. Kriipsutan veel kord alla, millega kui küsimuse pääpunktiga peab olema nõus: *meil on tõesti vähe oma hääd meeskoori-literatuuri*. Kuid nüüd paar märkust selle kohta, millises natuke erinevas olen arvamises, õigemini: tahan täiendada.

Kolleeg Vettik kirjutab: „Tõsi on ju see, et meil meeskoore on vähe. Paremaid meeskoore vahest õieti paar-kolm. Nii siis nende elutempogi ei ole nii kiiresti pulseeruv, kuna puudub omavaheline pinev võistlus. Mida nad ka teevad, mida laulavad — kõik on hää. Nii on märgata küll see tõsiasi, et meeskoorid oma muusikalises maitstes on palju konservatiivsemad segakooridest. Seda on tegelik muusikaclu vastuvaidlemata tõestand. Meeskoorid on kiindunud rohkem vanasse, segakoorid aga rühmavad hooga uuemale“.

Härra Vettik ütleb „vastuvaidlemata“. — Kõigepäält, mis puutub „omavahelisse pinevasse võistlusse“. Siin tahaksin ütelda: tunnistan võistlust, kui mängin tennist, kui pillun palli, kuigi ka siin mind sunnib mängima *lõbu* mängust enesest. Kuid *võistluse* pärast laulda, juhatada — ei, seda ma ei tunne ega tunnusta. Tung musitseerida ja austus ning aukartus kunsti enese ees, aga ka rõõm kunstist enesest, see paneb vere „pulseeruma“.

Siis — *maitse*, muusikaline maitse otsustab, mida *juhataja* (mitte meeskoor, segakoor. või orkester) kavva võtab. Pääle maitse peab tundma aga juhataja ka koori tehnikat, ettekande võimalusi. Kinnitan, et meeskoorid on meil pakkund *kavu*, mille kohta võib ütelda sõna-sõnalt ja otsekoheselt mõttes: „mida laulavad — kõik on hää“. Ainult peab siis lisama: hääd eeskava meeskoorile koostada on võrdlemata raskem, lihtsalt hää eesti meeskoori-literatuuri puudusel.

Nii Tartu kui Tallinna meeskoorid on siiski esitand meile uemaid meeskoori-tõid. Ja nüüd pääasi: ma ei tea, kas kolleeg Vettik peab vahest ka *Mart Scar't* juba vananuks ja konservatiivseks?! Tahtsin ainult öelda, et selle helilooja töödest koorijuhil kõik pääle ühe („Seitse sammeldunud sängi“) tuli säädida ka meeskoorile või lihtsalt naiskooridest vastavalt meeskoorile transponeerida. Ja ometi on olnud meil terveid meeskoori-kontserte Mart Saar'e tõist. Tallinnas oli säälse meeskoori kontsert uutelt eesti heliloojailt. Budapesti kontserdi kavvas oli *ainult kaks* kompositsiooni, mis oli kirjutatud

otse meeskoorile (Tobias' e „Eks teie tea“ ja Lätte „Unenägu“) — kõik teised tulid alles säädida meie eestipärasemast kooriliteratuurist meeskoorile.

Tallinna meeskoori Skandinaavia kontserdist kuulen, et koorijuht oli säädind ka Tobias' e huvitava „Varga“ meeskoorile.

Nagu näete, igal sammul raskused meeskooridel ja nende juhtidel, mida segakoorig ei aimagi. Siis tehnilised raskused: teatavasti meil ilusaid nais-hääli on leida palju kergem kui ilusaid meeshääli; eriti suur on tenorite puudus. See asjaolu omapoolt seob jälle meeskoori juhti palju suuremal määral kui segakoorig juhatajat; ja nõuab erilist kohtlemist häältega, et need areneksid, kuna need antud loodusematerjaliga tihti kooris tarvitamatud. Lisaks tuleb veel: heliloojad ise kirjutavad rohkem ja parema meelega segakoorige, milleks mõjuvad põhjused. Nii siis on praegu meie nõudlik meeskoorig juhataja raskem olla, kui segakoorigjuht.

Kõiki neid asjaolusid oli tarvis vahest siiski meelde tuletada, kuigi pääasjas ja suuremas osas olen täiesti nõus T. Vettik'uga, mis ta ütleb meeskoorige küsimuses.

□

Järelmärkus. On muidugi tõsi, et iga meeskoor meil on kandnud ette ka uuemat meeskoorig-literatuuri, seda pole minu artiklis ka eitatud. Ometi sooviksin meeled, et selle arendamine sünniks järjekindlamalt ning intensiivsemalt, mis oligi minu artikli juhtmõtteks. Seepärast ei pruugiks tunda puudutatud olevat ükski koorijuht, kes seda teind oma parema äratundmise järele.

Kui kirjutasin kooride „omavahelisest pinevast võistlusest“, siis on enestmõistetavalt selge, et igasugune kunstiline tegevus ei püsi ainult sellele, ometi ei või me salata, et see on olnud ja jääb!

T. Vettik.

Keskkoorig lauluõpetuse kaitseks muusikaliste organisatsioonide esindajate delegatsioon haridus- ning sotsiaalministri jutul

Reedel, 27. veebr., käis haridus- ja sotsiaalministri juures delegatsioon Lauljate Liidu, konservatooriumi, Akadeemilise Helikunstnike Seltsi ja Koorijuhtide Ühingu esindajaist, et paluda revideerimisele võtta lauluõpetamise küsimus keskkoolis.

Nagu teada, tõrjuti möödunud kevadel eelmise valitsuse ajal lauluõpetus keskkoolist peaaegu välja. Jäeti ainult kaks nädalatundi terve koolikomplekti kohta koorilauluna, millega lauluõpetust metoodiliselt kuidagi ei saa käsitada tõsiselt. Sellele ebamäärasele korraldusele reageerisid omal ajal seltskond ja ajakirjandus hukkamõistvalt. Koolid ja omavalitsused, tahtes päästa lauluõpetust, korraldasid seda

küll teiste ainete arvel, küll kooli ülalpidaja kulul, nii hästi-kurjasti kui see võimalik, mispärast õpetamine sünnib väga ebahühtlaselt ja erinevalt, kuna paljud koolid ja õpilased on ikkagi lauluõpetuse ja laulmise võimalest jäetud ilma.

Lauluõpetust kui rahvuskultuurilist ja hinge harivat ainet hindavad kõik kultuurriigid ja asetavad koolide õpikavades tähtsale kohale.

Ülalnimetatud organisatsioonid, läbi arutades praegust olukorda, pidasid oma kohuseks sellele negatiivsele nähtusele juhtida haridusministri tähelepanu ning esinesid vastava märgukirjaga.

Minister lubas asja kaaluda.

MUSSORGSKI 50 A. SURNUD

G. KRAUSE

28. märtsil möödub 50 aastat, mil Mussorgski Peterburgis sulges silmad igaveseks! Kuidas on aeg muutunud ja kuidas on muutunud muusika-maailma arvamine Mussorgski'st. Alles sajandi vahetusel leidis Mussorgski' nimi Euroopas tunnustamist. Ta muusika pääsis mõjule, sest see oli mõjutatud ürgjõust ja täiuses, kuid tõeliselt sai see alles nüüd mõistetavaks. Kui 1874. a. „Boris Godunov“ esmakordselt lavastati, siis n.-ö. ei kirend ükski kukk pääle esietendust. Vaid 1896. a. kui Rimski-Korsakov selle ooperi töötas ümber ja instrumenteeris uuesti, kuulatas kogu maailm

ning „Boris“ oli „maailmakuulus“ ja otsitavamaid repertuaaropereid suuremais ooperiteaatreis Venes, Saksas, Itaalias ja Prantsusmaal. 1908. a. ilmus „Boris“ Pariisi Diagiliev'i juhatusel: vene koorid laulsid ning edu oli siingi enneolematu. Kahe aasta eest ilmus Venemaal ja Inglismaal uus, kolmas „Boris'i“ partituur, ent Pariisi vene kirjastaja Bessel sai tõendada, et siin on tegemist tõelise „Boris Godunov'i“ järeleaimamisega. Protsess. Plagiaat. Reklam: elagu „Boris Godunov!“...

-Ent Mussorgski' suurepärane muusika-maailm elab! „Meie tahame, et kõla väljendaks täpsalt sõna, meie tahame tõde!“ — see oli juhtsõnaks „viierühmal“, kuhu kuulusid Mussorgski, Borodin (kelle „Vürst Igor“ hiljuti Saksa riigiooperis väga edukalt kanti ette), Balakirev, Cui ja Rimski-Korsakov, ent Mussorgski kriipsutas eriti alla seda juhtmõtet oma muusikas. See „viierühm“ kuu-

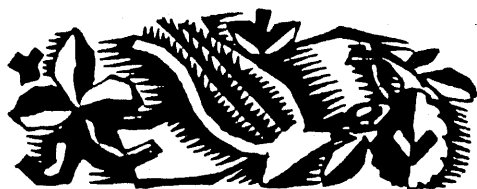
lub vene naturalistide hulka — seda tõendab Mussorgski oma muusikastiiliga, mis on eranditult *vene*, läbi põimitud tüübilisest vene harmooniast ja meloodiast. See stiil on omapärane: ta on lihtne, ent siiski särav, kunagi ei leia säält magusat sentimentaalseid, rütm ja harmoonia on sirgejoonelised ning ikka on ta teostel ümar, lõpetatud kuju. Lihtsa käekirjaga kirjutab Mussorgski, võib ütelda —, ta isegi joonistab, ei, maalib ja ta muusika on ta maal. Ta pildid kirjeldavad rahvuslikku, ja just Mussorgski'ist sai rahvushelilooja, ehk küll Glinka ta eelkäijana pani aluse vene rahvuslikule ooperile. Ent kas ei kirjuta kõik vene heliloojad õieti rahvuslikult? Vähemasti suundutakse ikka sinna, kui ei olda veel nakatatud „moodsast“.

Mussorgski' üksikud tööd on saanud hästi populaarseks ja ümbertõotajaid pole neil olnud puudust, nii vähemasti hoitakse surnud komponistid elus. Nii on Mussorgski' koomiline ooper „Soročini laad“ alul töötatud ümber Cui' poolt ja 1917. a. ilmund trükkis. 1923. a. algas N. Čerepnin (kelle „Armiida paviljon“ muusikateadlasile peaks olema tuttav) sama teose ümbertõötusega ja ilmutas ühe teise väljaande. Mussorgski'l polnud juba kord õnne elus, mille lõpetas *delirium tremens*. . . Kõik ta tööd said kuulsaks alles pärast ta surma ja Mussorgski, kes pidi elama puuduses, lootis oma eluajal asjatult edule ja äraelamisvõimalusele oma helitöid.

Tänapäev teenivad kirjastusärid palju raha Mussorgski' töist, samuti ka kuulsad „Boris'i“ lauljad. Šaljapin sai alles hiljuti oma Varssavi külaskäigu esinemise eest Borisina, mille ta sooritas ikka veel eeskujuliselt — kadestamisväärse honorari. Schützendorf ja Scheidl Berliinis: igal neist on oma tunnustav erinevus selles paraad-osas, ja veel kaua kindlustab see sädelev-haarav ja omapärane muusika selle ooperi edu.

Varsti möödub ka 100 aastat, kus meil on põhjust Mussorgski't eriliselt veel meelde tuletada: 28. märtsil 1835. a. sündis ta Pihkvas. Ühel 28. märtsil suri ta ka. . .

19-aastaselt astus ta kaardiväe rügementi ja sai ohvitseriks. Dargomõški andis talle õpetust muusikalisis stuudiumeis, ent neid lõpetamata kirjutas ta ooperi „Pulmad“ esimese vaatuse. Õnnelik inimene ei ole ta olnud kunagi, ent on saanud õnnelikuks heliloojaks. Ja ehk ta küll seda oma elus ei ole saanud tunda — teame ja tunneme meie seda praegu ja imetleme selle mehe suurust, kes on teind muusika-maailmale nii väärtusliku kingi. See kestab veel kaua!

KES ON BÉLA BARTÓK?

25. märtsil s. a. pühitseb tähelepanuväärsemaid kaasaegseid helimeistreid — ungarlane *Béla Bartók* oma 50-dat sünnipäeva. Mitte ainult Ungaris ei ole see rõõmupäevaks, vaid ka kogu muusikalise maailma nois ringkonnis, kus tuntakse tõsist huvi muusika evolutsioonile.

Kui palju teame aga meie oma suurest hõimlasest? Võib öelda, et peaaegu mitte midagi. Meie kontserteeskavad on sisaldand enamasti „traditsioonilisi“ heliteoseid, nii on jäänd eemale, tundmatuks kõik uuem, mille pioneeride hulka kuulub ka *Bartók*. Vaid harva on vilksatand mõnel kontserdil üksik *Bartók*'i laul või klaveripala. Ja see on kõik. Muidugi ei ole käesolevas kirjutises koht harutada, miks see nii on olnud. Kuid üht peab siiski kinni naelutama — teatud konservatiivsete ringkondade halvaks panevat suhtumist *kõigele sedaliiki* muusikale, mis taotleb uusi, mittetavalisi väljendusvorme („moodne muusika“), misjuures peetakse sarnase muusika taotlejaid vaid moenarrideks, kel midagi pole ütelda, kes vaid originaalitsemine taha püüavad peita oma *tühjust*. Kuigi see, tõsi küll, mõnel juhul peaks pidama paika, ometi on ka *kaasaegse muusika* edustajate seas *sarnaseid*, kelle looming on omandand vastuvaidlematult püsiva väärtuse. Tuleb siiski pidada meeles, et *igas* kunstiloomingus — olgu see vanim või moodsaim — võib olla kui hädä nii halba. Kuna aga ajalugu on isenesest juba n.-ö. sikud lammastest lahutand, siis peaksime just uuele suhtuma *erilise* ettevaatlikkusega, peaksime püüdma kõigepeält seda *mõista*, ning siis hinnata.

Béla Bartók on suursugusemaid kujusid kaasaegses heliloomingus. Ta laiaulatuslik helilooming, millesse kuulub kammer-, süfmoonia-, klaveri-, vokaal-, ooperi- ja balletimuusika, on viimasel ajal kõikjal leidnud tunnustust. Kõrgestihinnatavad on ta teened rahvaviiside kogumise ja uurimise alal, mille tulemusena on tuntud ta teaduslikud tööd („Ungari rahvalaul“, „Hunjadi rumeenlaste muusika-dialekt“, „Araablase rahvaviis Biskras ja ümbruses“ j. t.). *Bartók* on folklorist ning kõigis ta tõis hõõgub suurt armastust ta rahvale, kelle viise ta nii hoolikalt on kogund ja kasutand oma muusikas kõigi nende meloodiliste, rütmiliste ja harmooniliste iseäraldustega, et neid jäädvustada.

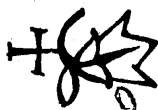
Ülevaade *B. Bartók*'i heliloomingust võimaldaks parima arusaamise ta tähtsusest ja väärtusest, ning sellest maalib kujuka pildi inglane Cecil Gray „Sackbut'is“.

Bartók'i looming jaguneb mitmesse üksteisest valjusti eraldatud arenemisastmesse. Esimesse kuuluksid „Leinamarss“ (1903), mõlemad rapsoodiad — klaverile ja orkestrile või klaverile üksi (1904) —, „Orkestrisüit“ (1905) ja sümfoonia „Kossuth“. Need teosed kuuluvad ajajärku, mil *Bartók* katsus hua midagi eriti ungarlikku. Neist väärrib erilist esiletõstu „Orkestrisüit“, mis on täiuslikumaid meisterteoseid, olgugi et kuulub *Bartók*'i noorustööde hulka. Juba järgmisse perioodi — mida iseloomustab ta suurem isikupärasus — kuuluvad mõlemad „Orkestripildid“ ja I. keelpillide-kvartett. Hiilgavad orkestri-

effektid ja rikas harmooniline rüüd, mis ilmnes orkestrisüüdis, annavad siin ruumi peenele polüfoonilisele koele, mis ühenduses õrna meloodilise joonega. Tugev, täisvereline mehisus loovutab koha abstraktsele, peaaegu müstilisele meeolule, milles palju mõtterikast õrnust ja kirge. Bartók'i I. kvartett on tähelepanuväärsemaid sellelaadses literatuuris Beethoven'ist saadik. Järgneb erakordselt viljakas loomingu periood, mis eriti rikas klaveripaladest. „Bagatellid“ (op. 6), rumeenia tantsud, burleskid, elegeiad (op. 8), skitsid (op. 9), 10 kerget pala ja neli vihku klaveripalu lastele (kirjut. enamasti a. 1908) — kõik need on miniatüüripildid erakordse ilu ja haruldase originaliteediga. Nad näivad lihtsad ja neil näib puuduvat tehniline raskus, kuid ometi nõuavad nad rohkem kui ükski teine teos suurt interpretatsioonioskust. Ei jätku vaid kirjutatud nootide mängimisest — igal noodil on oma varjund, muidu ei saavutata soovitud tagajärgi. Ükski muusika ei kaota nii palju vastava ettekande puudumisega, kui just Bartók'i oma. Peab täieliselt süvenema helilooja kavatsusisse ja neid elama läbi. Kui äsjanimetatud palad Bartók'ki võivad näidata tüübilise miniatüürina, siis teised teosed — vastuoksa — annavad tunnistust ta haruldast võimeist, suures stiilis kirjutada. Sinna kuuluvad ta mõlemad „Orkestripildid“ (1912), süüdid, keelpillide-kvartetid (I, II, III, IV), rapsöödiad — orkestrile, viiulile klaveri saatel ja klaverile orkestri saatel —, klaverikontsert, viiuli- ja klaverisonaadid j. t., siis ooper „Sinihabeme loss“, ballett „Puustnikerdet prints“ ja pantomiim „Imeline mandariin“. Bartók on absoluutne muusik. Miski ta teoseis ei vaja kommentaari — see on hingeline programmi-muusika, mis ise räägib arusaadavat keelt. Bartók on melodist. Harmoonial ta juures ei ole iseseisvat eksistentsi: seda ta tarvitab pääasjaliselt vaid seks, et kriipsutada alla iseloomustavaid elemente meloodilises fraasis ja tuua esile reljeefsemalt. Bartók on romantik, kuigi ta juures ei leidu romantika pääliskaudseid tunnuseid: ta romantika on vaba liialdusist. Ta ei tunne seda igatsevat unistust, seda maailma valu, mida rohkesti tikub esile paljude teiste juures. Just vastuoksa: ta omab heroilise joone ja mehisuse, mis viimase-aja muusikas peaaegu täiesti on puudund. Bartók on tunderikas, ent mitte neurasteenik; ta ei lasku kunagi labasusini; ta kirg on vaba sentimentaalsusest; ta tujukas huumor ei tunne jantlikkust. Ja eel kõige ta pole ealeski olnud sensatsiooni otsija. Ta kunstil puuduvad täieliselt need omadused, mis rajatud populaarsusele, ja see nõuab vaid sümpaatia ja uutest ning vanust eelarvamusist vaba vaimu.

Bartók — nagu ta eelkäijad — Beethoven, Berlioz, Liszt ja Mussorgski — kuulub nende hulka, kes annavad meile lootust ja värsket jõudu uute võimaluste otsimiseks muusikas.

Ta eluloost laseme jutustada lugupeetud helimeistril enesel, kes „Muusika-lehele“ lahkesti luband avaldamiseks oma autobiograafia. Märkigem vaid, et see on kirjutatud kuni 1921. a., kuna heliloojal, kes tuntud ka hiilgava pianistina, haigestudes hiljutisel Hispaania kontsertreisul kahjuks puudus võimalus seda tänapäevani täiendada.

AUTOBIOGRAAFIA

B. BARTÓK

Sündind 25. märtsil 1881 Nagyszentmiklóses (alevik Torontáli komitaadis Ungaris, mis tollal Rumeenia poolt oli annekteeritud), sain kuuendal eluaastal esimest klaveriõpetust oma emalt. Minu isa, põlumajanduskooli direktor, ilmutas võrdlemisi suuri muusikalisi andeid; ta mängis klaverit, organiseeris ühe asjaarmastajate orkestri, õppis cellot, et orkestris cellistina mängida kaasa, ja katsetas isegi tantsupalade komponeerimisega. Kaotasin ta oma kaheksandal eluaastal. Ta surma järel pidi mu ema rahvakooli õpetajana muretsema igapäevast leiba: tulime Nagyszöllösi (tollal Čehhoslovakkia poolt annekteeritud), siis Bistritz'i (Siebenbürgenis; tollal Rumeenia poolt annekteeritud) ja viimaks 1893. aastal Pressburgi (tollal Čehhoslovakkia poolt

Béla Bartók

annekteeritud). Et ma juba üheksa-aastase poisikesena komponeerisin väikesi klaveripalu ja aastal 1891 Nagyszöllösis „heliloojana“ ja „klaverimängijana“ isegi avalikult debüteerisin, siis näis meile isčaranis tähtis asuda elama viimaks ühte suuremasse linna. Pressburgis oli sellal teiste ungari provintsilinnadega võrreldes elavaim muusika-tegevus, nii et mulle võimaldus ühelt-poolt László Erkel'i (tuntud ooperikomponisti Franz Erkel'i (poja)) juures kuni oma 15. eluaastani saada klaveri- ja harmooniaõpetust, teiselt-poolt kuulata mõningaid — igatahes vähem häid — orkestrikontserte ja ooperiettekandeid. Ei puudund ka võimalus kammermuusika harrastuseks ja nii õppisin ma kuni oma 18. aastani võrdlemisi rahuldavalt tundma muusika-literatuuri Bach'ist Brahms'ini (Wagner'it igatahes vaid „Tannhäuser'ini“). Vahepeäl komponeerisin virgasti, olles tugevasti mõjutatud Brahms'ist ja minust neli aastat vanema Dohnányi' noorustöist, nimelt ta op. 1-st. Kui olin lõpetand gümnaasiumi, sünnitas muret suur küsimus, millisesse muusikakooli astuda. Sellal peeti Viini konservatooriumi üldiselt ainukeseks edukaks muusikastuudiumi kohaks.

Siiski järgisin viimaks Dohnányi' nõuandeile ja tuliz Budapesti, kus sain Kuninglikus Ungari Muusikaakadeemias prof. Stephan Thomans'i (klaver) ja Hans Koessler'i (kompositsioon) õpilaseks. Siia jäin 1899.—1903. aastani. Kohe oma saabumisel Budapesti süvenesin suurima hoolega seni mulle tundmatute Richard Wagner'i tööde (Tétralogie, Tristan, Meistersinger) ja Liszt'i orkestriteoste stuudiumi. Minu enda looming sel perioodil oli päris soigus. Nüüd, vabanend Brahms'i stiilist, ei leidnud ma ka Wagner'ilt ega Liszt'ilt seda igatsetud uut teed. (Liszt'i tähtsusest helikunsti edasiarendamises ei osand ma siis veel aru saada, nägin ta teoseis vaid välispidisust.) Sel põhjusel ei töötand ma peaaegu kaks aastat heliloomingu alal ja mind peeti muusikaakadeemias vaid briljantseks klaverimängijaks.

Sellest stagnatsioonist haaras mind pikselöögina R. Strauss'i „Nii rääkis Zarathustra“ esiettekanne Budapestis (1902). See paljudelt kohalikest muusikult kokkumisega vastuvõetud teos täitis mind suurima vaimustusega: viimaks nägin üht suunda, uut sihti. Süvenesin uurimisega Strauss'i partituuresse ja hakkasin jälle komponeerima. Veel üks teine põhjus oli otsustava tähendusega mu arengule: sellal ärkas Ungaris šovinistlik poliitiline vool, mis end ka kunsti alal andis tunda. Pidi ka muusikas looma midagi eriliselt ungarlikku. See mõttesuund haaras mind ja pööras mu tähelepanu meie rahvamuusikale, s. t. sellele, mida sellal peeti ungari rahvamuusikaks. Neil mõjutusel komponeerisin a. 1903. ühe sümfoonilise poemi „Kossuth“, mille Hans Richter otsekohe Manchesteris (Inglismaal) tõi ettekandele (veebr. 1904. a.). Sellest ajast on pärit ka üks viiulisonaat ja üks klaverikvintett, millest esimene Rudolf Fitzner'ilt Viinis ja viimane „Prill. Quartett'ilt“ kanti ette. Need kolm teost jäid trüki avaldamata.

Sellesse ajajärku kuuluvad veel: 1904. a. komponeeritud „Rapsoodia klaverile ja orkestrile“, op. 1, millega Pariisis 1905. a. tagajärjetult pretendeerisin Rubinstein'i auhinnale, siis veel 1. süit suurele orkestrile a. 1905.

Igatahes ei kestnud kaua see aeg, mil mind Richard Strauss võlus. Uuendatud Liszt'i tööde, nimelt ta vähem populaarse loomingu (nagu näiteks „Années de Pèlerinages“, „Harmonie poet. et relig.“, „Faustsümfoonia“, „Surmatants“ jne.) uurimine viis mind üle mõningate mulle vähem sümpaatlike välispidisuste otse asja tuuma juurde: mulle avanes selle kunstniku tõeline tähtsus, mille leidsin olevat tuleviku-muusikale palju suurema kui Wagner'i või Strauss'i oma. Edasi leidsin, et eksikombel rahvalauludeks tunnustatud ungari viisid — mis tõeliselt olid enam-vähem triviaalsed rahvalikud kunstlaulud — pakuvad vähe huvi. Nii asusin a. 1905 ungari senitundmatu talupoja-muusika uurimisele. Siin leidsin oma suureks õnneks kaastöölise, suurepärase muusiku Zoltán Kódaly, kes mind oma teravmeelsuse ja otsustamisvõimega toetas igal muusika-alal häa nõu ja abiga.

Seda uurimist algasin väljuvana puht-muusikalisest vaatepunktist. Alul toimisin vaid madjaaride keelepiirkonnas. Hiljem aga laiendasin uurimust ka slovakkide ja rumeenlaste keelepiirkonnisse, sellele seltsis mitte vähema tähtsusega materjale teaduslik käsitamine.

Kõige selle talupoja-muusika uurimine oli mulle otsustava tähtsusega — ta viis mind võimalusele täieliselt vabaneda seni ainuvalitsevast duur- ja mollsüsteemist: kuna just kaaluvam ja väärtuslikum osa kogutud viisivarast on vanus kiriklikes — samuti vana-greeka — ja veel primitiivsemis (nimelt pen-

tatoonilisi) helilaades, ning seejuures ilmneb mitmekesisemaid ja vabamaid rütmilisi pilte ja taktivahetust — kui *rubato* nii ka tempo *quisto* ettekandes. Tõendus, et vanad, meie kunstimuusikas mitte enam tarvitavad heliredelid sugugi veel ei ole kaotand oma eluõigust. See diatooniliste helide-rea käsitlus viis vabanemisele kivistund duur-moll-skaalast ja lõpliku konsekventsina isegi iga üksiku heli täielisele vabale käsitlusele meie kromaatilises kaheteistkümne-helisüsteemis.

Minu nimetamine 1907. a. klaverimängu professoriks Kuninglikus Ungari Muusikaakadeemias Budapestis oli seepärast mulle teretulnud, et võimaldas mulle jääda Ungari, et arendada oma folkloristlikke sihte. Ja kui ma veel samal aastal Kódaly' algatusel õppisin tundma Debussy' teoseid, pidin ma imestades nentima, et sellegi meloodikas on mängind suurt osa teatavad, meie rahvamuusikas analoogilised pentatoonilised pöörded. Kahtlemata on need mõne ida-euroopa rahvamuusika — arvatavasti vene — mõjutused. Samu püüdeid leidub ka Igor Stravinski' teoseis; nii meie aeg tõendab üksteisest geograafiliselt kaugelolevail mail samu voole: elustada kunstimuusikat värske, viimaseist sajandeist mõjutamata talupoja-muusikaga.

Minu op. 4-le kirjutatud teosed, mis püüdsid väljendada ülalkirjeldatud tõekspidamisi, leidsid Budapestis endastmõistetavalt suure vastupanu. Põhjus nende mittemõistmiseks oli osalt ka selles, et meie uuemad orkestriteosed pea-aegu alati ebatäiuslikult tulid ettekandele, sest polnud õieti arusaajat diriženti ega sobivat kontsertorkestrit. Kui võitlus sel alal läks õige teravaks, asutasid mõningad noored muusikud, kelle ridades olime ka Kódaly ja mina, 1911. aastal „Uue Ungari Muusikaseltsi“. Selle ettevõtte tõeline siht oli iseseisva kontsertorkestri organiseerimine, mis korralikult pidi kandma ette vanemat, uuemat ja uusimat muusikat. Kõik püüded aga seda sihti saavutada jäid siiski tagajärjetuks.

Nende ja paljude teiste ebaõnnestund isiklike katsete tagajärjel loobusin umbes 1912. a. täieliselt avalikust muusikaelust, kuid pühendusin seevastu hoolikalt muusikafolkloori uurimisele. Haudusin meie oludele võrdlemisi julgeid reisuplaane, millest 1913. a. tagasihoidliku algatusena ühe võisin teostada: sõitsin Biskrasse ja selle ümbrusse, et uurida araabia talupoja-muusikat. Sõja puhkemine puudutas mind — rääkimata inimlikest põhjustist — eriti valusasti veel seepärast, et tegi lõpu kõigile sedalaadi uurimisele. Mulle jäid mu uurimiseks vaid teatavad kohad Ungaris, kus kuni 1918. aastani piiratud oludes võisin töötada.

1917. aasta tõi otsustava pöörde Budapesti publiku suhtumisse mu tööle: mul oli õnn kuulda üht oma suuremat teost — balletti „Puustnikerdet prints“ — kapellmeister Egisto Tango' hoolitsusel muusikaliselt laitmatul ettekandel. 1918. aastal tõi ta esiettekandele ühe mu vanema lavateose — 1911. aastal kirjutatud ühevaatusliku — „Sinihabeme loss“.

Kahjuks järgnes sellele soodsale pöördle poliitiline ja majanduslik kokkuvarisemine sügisel 1918. Sellele järgnevad, umbes poolteist aastat kestnud segadused ei olnud üldse sobivad selleks, et viia rahuliselt lõpule mingi tõsine töö. Muide ei leidu kuskil maailmas tõsist huvi selle muusikateaduseharu vastu — võimalik, et tal ka puudub see tähtsus, mida talle mõned fanaatikud annavad!

X ÜLDLAULUPEO ETTEVALMISTUSTUND

Raadio-ringhäälingus 18. jaanuaril s. a.

(Demonstreeris „Estonia“ Muusika-Osakonna segakoor prof. J. Aavik'u juh.)

Eelsõna. Lauupeo kavast

Lauupeo kava sisaldab kaht liiki laule — vana- ja uuelaadilisi. See on loomulik, sest uus viib arengut edasi, vana jälle süvendab kättevõidetud positsioone. Rääkides uudusest, märkigem, et see meie viimase-aja koorilaulu arengus ilmneb kahel viisil — esiteks harmoonilises värskses, teiseks motiivide — peamiselt rahvaviisisugemete polüfoonilises läbitöötuses. Kuna harmooniliste uuduste käsitlemine koorilaulus on tublisti kitsendatud — võrreldes instrumentaalmuusikaga (on väga raske, mõnikord isegi võimatu, koorilaulus tabada keerulisi dissonantsakkorde, äkilisi modulatsioone ja teisi harmoonilisi uuduskombinatsioone), siis langeb päärõhk koorilaulu uuenduse arengus ikkagi peamiselt laulu polüfoonilisele läbitöötusele. Olgu tähendatud, et *polüfoonia* märgib mitmehäälsust — vastandiks *homofooniale* — ühehäälsusele. Seda ei tule aga mõista tähtähelt, vaid laiemas mõttes. Polüfoonia on niisugune mitmehäälsus, kus iga hääel omab meloodilise iseseisvuse, kuna homofoonias ühele meloodiale, mis on harilikult sopraanis, seltsivad teised hääled akkordidena või harmooniliste saatehäätena. Sarnane polüfooniline väljendus on muusikas saand tuttavaks ka kontrapunktilise stiili nime all.

Meie koorilaulu viimase-aja arengut võib nentida peamiselt just mainitud polüfoonia-kontrapunkti tähe all. Tüübilist näidet selles pakub Mart Saar'e viimase-aja koorilaulu-toodang, mida selles mõttes jälgendavad mõned teised heliloojad nooremast generatsioonist.

Sarnane koorimuusika, kui ta on lükitud lühikesist motiivest, nagu seda on meie vanemad rahvaviisid, ja arendatud peenikeseks kontrapunktiliseks koeks, mis on kõrvale umbes sama, mida mosaiik-töö silmale — sarnane muusika pääseb mõjule siis, kui seda väljendatakse hääes ettekandes, kus esiteks üksikud motiivid tulevad kuuldavale ilusa häälekõlaga, puhta, selge tooniandmise, muusikalise intelligenti ja hingelise tõlgitsemisega, teiseks — see motiivide peen kude kantakse ette plastilise selguse, läbipaistvuse ja sisemise tundega. Siis on sarnasel peenel kunstil tõesti suur mõju.

Ülalõeldust järgneb, et sedalaadi laulud ei nõua mitte ainult põhjalikku ettevalmistust, vaid ka hääes ettekandeaparaati.

Selge on, et meie laulupeo kava, kus ettekandjaks meie rahva kogu lauljaskond, kus kuulajaks — võib ütelda — *kogu* meie rahvas — et selline kava tervenisti ei saa olla progressiivne — uuenduslik. Põhjus selleks on vist küllaltki selge, kui võtame arvesse kogu selle suure ettekandeaparaadi võimise, maitse ja traditsioonid.

On ilmselt selge, et osa laulupeo kava peab sisaldama vanamoodi laulu. Eesti koorilaulus mõistame meie vanamoodi laulu nime all niisuguseid, milles esineb pikem, kande viis — meloodia — peamiselt sopraanis, ja teised hääled saavad seda selge, lihtsa, loomuliku harmooniaga. See on umbes sama, mida eelpool mainisime homofoonilise muusika nime all. Kuid homofoonilist muusikat puhtal kujul praeguses kunstimuusikas peaaegu kunagi ette ei tule. Homofoonia puhta kaju näiteks võiks olla külamoosekantide harmoonikamäng, kui parema käega mängitakse viisi, pahemaga aga võetakse juurde vastavaid instru-

mendis juba valmissäetud akkorde. Sarnast muusikat puhtal kujul ei tule ette meie vanemaiski laules, vaid siingi võib leida teisis häälis ikkagi teatavat meloodilist elementi, mis kooskõlas annab laheda harmoonilise koloriidi. Sarnast muusikat nõuab veel praegu suur osa niihästi meie lauljaskonda, samuti aga ka — võib-olla veel suurem osa kuulajaskonda, milles võime alati veenduda. Ja see nõue on täiesti õigustatud, sest vanamoodi laul ei tarvitse olla sugugi labane ega nõrk, vaid — vastupidi — ta võib olla, ja peabki olema, sisukas ning tehtud hästi ja kunstipäraselt. Tähtis on ikkagi mitte väline kuju, vaid laulu mõju, mida ta ettekandjas ja kuulajas manab esile.

Nii siis mõlemad voolud on laulupeo kavas õigustatud ja tarvilised. Vana käsitamisel peab hoiduma labasusest ja puudulikust tehnikast, uue kavasse võtmisel aga väga ettevaatlikult arvestama tehnilisi raskusi, koordineerimise ja suhtumist.

„Laulupeo laul“ — Juhan Aavik

See on eelolevaks laulupeoks loodud ja, kuigi ilmub esimest korda trükis, oma laadilt ja sisult kaldub vanamoodi laulude hulka. On loodud meelega sellisena, et sellel osal, kes armastab tuttavat kõla, oleks ka värsket repertuaari. Lauluga lähem tutvumine eeldab laulu analüüsi. On mitu külge, millest seejuures väljume, ja nii kujuneb analüüs meloodilis-temaatiliseks, harmooniliseks, rütmiliseks ja dünaamiliseks. Ning lõppeks laulu ettekande hingeline külg, mis peab saavutama maksimaalse mõju — kui ettekandjale nii kuulajale. Meloodiline külg selle laulu juures on lihtne ja kergesti meelde jääv. Meloodia liigub harilikelt tuttavais käiges ning peitub peamiselt I hääles — sopraanis. Sellegipärast leidub teisisi häälis kohti, mis temaatiliselt tähtsad ning tuleb välja tõsta. Esimene sarnane koht on tenoris ja algab esimese rea viimase takti viimase noodiga lausel „Siit lavale koondunud lauljate suust“. Siin tenor imiteerib (kordab) sopraani eelmist lauset. Sarnased imitatsioonikohad tekitavad teatud elevust ning tuleb seepärast sooritada teadlikult ja selgesti, natuke välja tõstes imiteerivat häält, nagu dünaamilised märgidki seda näitavad (teisis häälis *mp*, tenoris aga *forte*). Samalt kohalt edasi tenor sõnadel „kui südames vaimustus“ teeb ka teatava meloodilise käigu, mis tuleb sooritada teadlikult. Lausel „ja läbibust lihast“ on passil sõnu iseloomustav oktaavi-käik, mis samuti tuleb natuke tõsta välja. Järgmine lause „siis vägevalt välja keele tunne me’ rinnast“ tuleb laulda kindlasti ja rõhutatult — eriti *legato* kaheksandik-noodid kolmes hääles, — mitte kergesti üle lohistades, vaid teatava pingega. Erilisel võiks rõhutada veel tenori ja passi käike: tenoril — sõnadel „vägevalt“ ja „tunne“ ning passidel — sõnadel „välja keeb“ ja „rinnast mis“, mis üksteist nagu imiteerides iseloomustavad teksti mõtet. Sama rõhutamist ja rütmilismeloodilist kindlust tuleb tarvitada isegi suuremal määral ka laulu lõpus sõnus „jah hingesse avades teid“, eriti viimase salmi juures. Temaatiliselt tuleb alla kriipsutada ka passi koht lauses „laul helinal üle lä’eb Eestimaa pinnast“, kusjuures lause lõpul ka teised hääled suure dünaamilise tõusuga aitavad kaasa seda allakriipsutamist.

Nüüd harmooniline külg.

Harmoonia sünnib üksikute hääle kooskõlast, järelikult — kui iga hääle oma osa laulab õieti, siis on kooskõlalagi mõttes asi korras. Kuid siiski on kergem ja kindlam laulda, kui üksikute kooskõlakombinatsioonidega (akkordidega) ollakse tuttav. Erilise tähtsuse omavad seejuures *modulatsioonid* — ühest helistikust teise siirdumise — kohad. Kuigi käesoleva laulu juures selleski mõttes ei leidu erilisi raskusi, on siiski parem, kui need modulatsioonid sooritatakse teadlikult, ja siin on eriline tähtsus just neil hääliil, mille abil või kaudu modulatsioon sooritatakse. Esimene modulatsioon selles laulus toimub teise rea teises taktis, *la-mažoori* sopraani *sol diesiga*, mille võtmine ei sünnita mingit raskust; sama takti lõpus aga siirdutakse taas tagasi *re-mažoori* ja selle modulatsiooni sooritab alt oma *sol bekaariga* sõnal „kui“. Loomulikult võetagu see noot aldis kindlasti ja selgesti. Sama protseduur toimub ka kolmanda rea esimeses taktis, kus sõnades „võsusid ajab ja“ — vastav aldi käik, milles eriti viimane noot olgu lauldud täpsalt ja teadlikult. Sama rea viimane takt moduleerub jällegi aldi *sol diesiga la-mažoori*. Nüüd tuleb koht, millest ülal juba

temaatilises mõttes tegime juttu — kogu neljas rida. Siin peetagu silmas ka harmoonilises mõttes puhtust ja täpsust samadel käikudel, mida eespool mainitud. Viiendal real sooritavad modulatsiooni passi *la dies* ja järgmises taktis tenori *la dies*. Kuuendal real teises taktis pandagu rõhku sopraani *mi diesile* ja passi *sol diesile*, et kromaatiline käik oleks kindel ja selge. Need noodid ühes teistega moodustavad teatava dissonants-akkordi, mis olgu puhas ja täppis. Seitsmenda rea esimese takti teises ja kolmandas veerandis on soovitatav jagada sopraanid kaheks ja nimelt teisel sopraanil lasta laulda sõnas „hingesse“ kolm *re*-nooti. Need noodid tuleks teist soprani lauljail lihtsalt nooti märkida sisse. Põhjus on lihtne: kõik sopraanid ei saa vahest küllalt vabalt võtta seda kõrget käiku. *Rütmika* suhtes on algnõue, et iga noot lauldaks vastava pikkusega täpsalt ja selgesti. Kuid pääle selle oleneb rütmika iseloomust, ühtlasi aga ka selle iseloomu sooritamisel laulu meeleolu: pikalises laulus on rütm pehme, hoogsas aga tugevam ja kindlam. Raskusi sünnitavad punkteeritud noodid, eriti kaheksandikud. Käesolevas laulus neid ei tule ette, seepärast rütmilisi raskusi ka ei ole. Üldiselt võiks tähendada, et käesolev laul meeleolult kuulub hoogsate hulka, seepärast olgu rütmgi siin kindel ja võrdlemisi tugev, veerandid raskemad, kaheksandikud kergemad. Erilist tugevat rõhutamist nõuab laulu lõpp. Dünaamilised (jõu-) märgid on laulus tähendatud võrdlemisi üksikasjaliselt; jääb ainult soovida, et neid ettekandel täidetakse. Tähtis on, et tõusud ja mõnad sooritataks voolavalt ja loomulikult. Lause „mis koondab ja ühendab hellasti meid“ tuleb laulda pehmemini, südamlikumalt — küll voolava kandva tooniga, kuid lüüriliselt. Järgmises lauses on suur tõus, mis laulu lõpus kordub juubeldavais hõiskeis. Kui kõiki neid märkusi laulu õppimisel ja ettekandmisel peetakse silmas, siis on ka laulu vastav tõlgitsemine kindlustatud. Seejuures on aga tähtis, et kõik tarvilised ettekande-märkmed sooritataks mitte mehaaniliselt, vaid sisemise hingelisusega, ühenduses teksti ja selle mõttega.

Lõppeks lubatagu veel paar märget *hingamisest*. Loomulikult hingamine on kohane sääl, kus muusikalise ja sõnalise lause vahe, järelikult võiks hinge võtta esimese rea lõpus pääle sõna „kajab“ ja nõnda edasi iga kahe takti järel, kuid säärane sagedane hingevõtmine ei ole esiteks üldse soovitatav ja teiseks on laulu hooga tempo tõttu sääl kaheksandiknootide vahel ebasoodus hingata, kui tahame, et laul voolaks hoogsasti edasi, seepärast on ainukesed õiged hingamiskohad iga muusikalise lause lõpus, s. t. iga nelja takti järel, nii et esimene hingamine oleks teisel real pääle sõna „suust“ jne. See paistab esialgu laulu õppimise ajal olevat raske, sest laul läheb siis veel pikaldaselt, kui aga juba lauldakse kätteõpitud ja vastavas tempos, siis võib küll ühe hingega laulda neli takti.

Tempo suhtes olgu tähendatud, et *maestoso con entusiasmo* tähendab majesteetlikult — suurejooneliselt, vaimustusega. See suurejoonelisus on aga kaunis hoogus ja seepärast ei või tempo olla liig pikk — igatahes mitte pikem, kui metronomi järele veerand-noot = 112.

Kuna kõigi salmide mõned kohad ei ole silpide mõõdu suhtes täpsalt ühtlased, näit. 5. rea esimeses taktis I salmis „koondab ja“, II s. „Eesti oh“, III s. aga „kodumaa“, siis on ka muusikaline rütmika neis kohis igas salmis ommoodi vastavalt teksti rütmikale. Neid väikesi erinevusi tuleb õppimisel võtta arvesse ning toimida täpsalt noodimärkide järele. Sarnased kohad esinevad veel 7. rea teises taktis ja viimases reas. Siin tuleb nõuda, et kõik lauljad ühtemoodi jagaksid silbid vastavate nootidega.

Juhan Aavik.

VÍTEŠLAV NOVÁK

Čehhoslovakkias pühitseti detsembris dr. *Vítěslav Novák'i*, kes čehhoslovakkia uueaja muusikaelus kalleimaid nimesisid, 60-dat sünnipäeva. Sel puhul tohiks pakkuda huvi, heita meilgi pilku ta loomingule ja arengule.

V. Novák sündis 5. detsembril 1870. a. Kamenitzis L./ä. Ta tung muusikale väljendus juba nooruspõlves, nii et katkestas õppimise ülikoolis, et täitsa anduda muusikale. Juba 1893. a. ilmusid talt mõned teosed — variatsioonid klaverile Schumann'i teemile ning trio klaverile (g-moll), mis hiljem auhinnati Böömimaa akadeemia poolt. Siin juba tulevad ilmsiks Novák'ki iseloomustavad omadused. Kaks aastat hiljem ilmub Böömimaa Kammermuusika Seltsi (Prahas) esitusele ta klaverikvartett (c-moll). Kammermuusika alal ilmus veel 1898. a. auhinnatud klaverikvartett a-moll ja siis veel iseäranis iseloomustav klaveriteos „Sonata eroica“.

Vítěslav Novák

Edasi järgneb (1906. a.) kaks teist teost: ballaadivormiline klaveritrio (op. 27) ja teine kvartett keelpillidele, mis peegeldavad juba helilooja hingeelu.

Tsükleis „Pohádka srdce“ („Südame muinasjutt“) ja „Cigánské melodie“ („Mustlaseviisid“) väljendub samuti lüürika — helilooja hingeelu iseloomustav joon. Järgmised teosed „Melancholie“, „Udolí nového království“ („Uue kuningriigi org“), „Nottuna“ ja „Eroica“ annavad tunnistust helilooja arenemiskäigust.

Sündind klaverikunstnikuna, pühendas Novák oma esimesed teosed ka klaverile, mille hulgas üks klaverikontsert alles 20 aastat pääle ilmumist tungis avalikkusse. Siis komponeeris ta veel klaverile valahhi tantsud ja hiljem populaarseks saand Slovakkia süidi, mis juba näitavad kalduvust impressionismile ja mis ka tsükleis „Pisne zimmich noci“ („Talveöö laulud“) ja „Pan“ jõudis võimule.

Serenaad väikesele orkestrile (1896. a.) ei näidand tarvilist värvielevust. Sümfooniline helpilt „V Tatrach“ („Tatras“; 1902. a.) annab tunnistust helilooja kalduvusest slovakkismile ning pääle ümbertöötamist orkestrile kuulub Novák'i rohkemmängitud teoste hulka. Järgnevais teoseis „Ovečné touse“ („Igavesest igatsusest“) ja „Toman a lesní panna“ („Toman ja metsaneid“), kus mittekustry igatsus säetakse metsikute kirgede vastu, on aga see kalduvus juba võidetud.

Järgnevad teosed on juba täitsa individuaalse iseloomuga, kus kunsti põhilased leiavad kaitset. Kavad muutuvad julgemaks, sihid kõrgemaks, tegevus

jõulisemaks. Sellest ajajärgust on pärit kaks kantaati — merefantaasia „Bource“ („Torm“), kus metsiku orgia vastu hukkuva laeva pardal säetakse usklike hingede palve, ja „Svatební košile“ („Vaimumõrja“), mis juba Novák'i meistri, Ant. Dvorák'i, poolt komponeeritud ilmliku oratooriumi kujul, aga moderniseeritud ta õpilase poolt. Mitte kirjeldav, vaid tunde-muusika on siin võetud sihiks.

Päälle maailmasõja puhkemist, mis ei kammitsend Praha teatrielu, vaid, vastuksa, muutis veel elavamaks, esine Novák esimese ooperiga, saates lavale musikaalse naljamängu „Zvíkovsky rarašek“ („Lossitont“), mis Rahvusteaatris tuli esietendusele. Novák'i teise ooperi „Karlsteini“, inspireeritud Jaroslav Vrchlický' luulest „Öö Karlsteinil“, esietendus leidis aset novembris 1916. a.

1922. a. lavastati „Rahvateaatris“ Novák'i kolmas ooper „Latern“, mille sisuks muinasjutt čehhi elust. Teos on väga naljarikas. Neljas ooper „Dedův odkaz“ („Vanaisa pärandus“) sarnaneb stiililt eelnimetatud ooperile, tegevus leiab aset slovak miljöös. Päälle ooperite löi Novák teatrilile veel kaks balett-pantomimi „Signorina Gioventu“ ja „Nikotina“, mille kunstiline väärtus võrreldav ainult Igor Stravinski' balett-teostega.

Nüüd 60-aastasena vaatab Novák oma loominguga tipult rikkale ning edukale kunstitegevusele ja rikastab loodetavasti muusikaelu veel terve rea teosega. Praha konservatooriumi kompositsioonikooli juhatajana töötab ta suurel muusikapõllul ja mõjutab hästi noori modernismile kalduvaid heliloojaid.

Koorijuhtide päevad Tallinnas

X üldlaulupeo muusikalise ettevalmistuse kavas on ette nähtud koorijuhtide päevad Tallinnas kevadpühil. Lauljate Liidu juhatus on määrand päevad kindlaks 1., 2. ja 3. maile s. a. Kuna 2. mail koolides kestab õppetöö ja enamuse koorijuhte on õpetajad, siis Lauljate Liit pöördus palvega haridus- ja sotsiaalministrile, et õpetajad-koorijuhid vabastataks sel päeval õppetööst. Samuti Lauljate Liit pöördus palvega teedeministerrumile, et koorijuhtide päevile sõitjatele võimaldataks sõit raudteel alanud hinnaga. Kummalegi palvele seni vastust pole saabund, ent on loota, et neile tullakse vastu.

Koorijuhtide päevade praktilises osas on nähtud ette X üldlaulupeo kõigi laulude veelkordne analüüs ja ettekanne Tallinna kooride poolt, mis puhul antakse võimalus praktiseerida juhatamist mainitud kooridega. Päälle selle kavatsetakse anda koorijuhtidele mõni tund koori häälesäädmises. Teoreetilises osas on ette nähtud rida loenguid, nii: 1. rasked kohad koorilaulus ja kuidas neid võita ning praktilisi näpunäiteid koorilaulu vajumise-tõusmise vastu. 2. Koorilaulu diktsioonist. 3. Uuemast koorilaulu loomingust ja stiilist. 4. Koorilaulu aladelt. 5. Koorijuhatamise tehnikast.

Koorijuhtide päevad tahetakse lõpe-

tada avaliku kontserdiga. Kui seks ajaks on saand teatavaks Türipnu' nim. laulude auhindamisel väljavallitud laulud 1930. a. toodangust, siis arvatavasti mainitud kontserdi kava koostatakse neist.

Tallinna konservatooriumist

Tallinna Konservatooriumi Selts pidas 26. veebruaril oma pääkoosoleku. Juhatusse koopteeriti väljalangend kahe liikme, hra-de Reder'i ja Paulsen'i, asemele J. Aavik ja Reeder. Kinnitati seltsi läind aasta aruanne, milline oli tasakaalus Kr. 142.367,12, ja 1931. aasta eelarve tasakaalus Kr. 128.184,30.

Samal päeval pidas koosoleku ka seltsi kunstinõukogu. Konservatooriumi direktori ettepanekul nõukogu valis konservatooriumi vanemaiks õpetajaiks E. Raudkats'i (klaver) ja J. Vaks'a (trompet), milline otsus vajab haridus- ja sotsiaalministri kinnitust.

— Tallinna konservatooriumi hoone ehitamine arvatavasti lõpetatakse paari nädala pärast. Hoone juurdeehitamine läks maksma ligi 8,5 miljonit senti. Juurde on ehitatud harjutusruume, nii et endisiga kokku neid on nüüd 29. Päälle selle on ehitatud saal 150—180 inimese mahutavusega. Seniste ehitustöödega ollakse rahul ning arvatavasti uute ruumide avamine toimub juba nädala paari pärast.

MÕNINGAID HETKI LUBKA KOLESSA JUURES

E. FRANZ

Aeglaselt sammun läbi tänavate. Mu mõtted suunduvad tagasi noore pianisti Lubka Kolessa' juurde, kellelt äsja lahkusin.

Katsun neist lühidaist teateist ja vastuseist konstruuda terviku, kuigi mitte täiusliku, ent siiski — ühe naise elu, kes oma suurte võimistega ühe hrapra mateeria üle võitnud täieliku valitsuse, ning mitte kõige viimasena — oma isikliku sarmiga ka kõigi nende südamed, kes muusikat armastavad ja mõistavad.

L. Kolessa' vanemad on väikevenelased. Nad elasid Lembergis, kui Lubka nägi maailmavalgust. Ta oli kahe-aastane, kui vanemad kolisid Viini, mis jäändki nende alaliseks elukohaks. Koduseks keeleks on väikevene.

Vanemad on muusikalised, võrsund perekonist, kus harrastati ja armastati muusikat. Üks kunstniku isa vendadest on helilooja.

5—6-aastaselt hakkab Lubka võtma klaveritunde, alul ühe tähtsuset Viini klaveriõpetaja juures, siis 10-aastaselt võetakse ta vastu muusikaakadeemiasse (konservatooriumi). Säl õpib ta vana prof. Thern'i juures, kes tuntud suurepärase koosmänguga kahel klaveril ühes oma vennaga nende ühiseil kontsertreisel.

Akadeemia lõpetab Lubka kolme aastaga ning ta kroonitakse esimese auhinnaga — klaver. Siis astub ta kolmeteistkümne-aastasena meistriskooli prof. Sauer'i klassi, mille kahe aasta jooksul lõpetab jällegi I auhinnaga, n.-n. riigidiploomiga. Ehk küll harilikult meistrisklassi õpilasil ei ole lubatud avalikult esineda, siiski teeb prof. Sauer oma erakordselt andekale õpilasele selle teisel õppeaastal erandi, lubades tal iseseisvalt anda kontserte. Varemgi on ta avalikult esinend, kuid mõistlikud vanemad ei luba kontsertreise, mis rööviksid nende tütrelt võimaluse põhjalikult õppida ja tehniliselt kui ka muusikaliselt tarvilist küpsust saavutada.

LUBKA KOLESSA

Õpingu lõppedes algab noore pianisti kontsertmatk, mis viib teda läbi kõigi Euroopa maade. Muu-seas on ta Ukrainas esinend 20 kontserdiga. Praegu on kutseld Moskvas ja teistest S. S. S. R-i linnadest.

Ta elukohaks on vaheldamisi Viin ja Leipzig. Viinis elavad ta vanemad ja 13-aastane õde-õellist, kes ka juba iseseisvalt esineb, Leipzigiis — abikaasa, endine laulja, praegu lavastaja.

Kunstnik mängib meeleldi Mozart'i ja Bach'i ning ta nõrkuseks on Liszt, kuigi selle helilooja kohta on tehtud etteheiteid. Rohkesti tegeleb ta ka moodsate helimeistritega, mängides Debussy'd, Ravel'i, de Falla't j. t. Eriti süm-paatne on talle muusikas see, mis kannab rahvuslikku iseloomu.

Atonaalset muusikat kuulab ta meeleldi, kuid ise seda ei mängi: tal pole selleks tundeid, ei saa sellele elada kaasa — see muusika näib talle liialt intellektuaalne, liialt mõistusega välja nikerdatud. Kuid ta jälgib huviga moodsa muusika arengut, külastades uute ooperite ettekandeid jne. Hindemith'i ooperite jaoks pole tal sooja tunnet, ent Weinberger'i „Schvanda'st“ (suurte võimistega kirjutatud rahvusliku iseloomuga teosest) on ta vaimustatud, uurides ja nautides seda põhjalikult.

L. Kolessa on ka õppind muusika-teooriat ja kontrapunkti, kuid komponeerimiseks ei tunne ennast olevat kutsutud. Oma kontsertprogramme uuendab ta suvel, harjutades 5—6 tundi. Kuna kontsertreisude ajal ta vaevalt saab harjutada 1—2 tundi, on ta sunnitud töötama väga kontsentreeritult. Heliredeleid ta ei mängi, selle-eest aga teatavaid igapäevaseid sõrmeharjutusi.

Sportimises on ta ettevaatlik, harrastades suvel ujumist; talvel aga juhib meeleldi autot.

Kuna kunstnik suurema osa oma ajast viibib kontsertreisudel, mis ei ole hädaohutu, siis on ta elu kindlustatud igasugu õnnetuste vastu. Reisimine väsitab teda, ta ei armasta seda üksi teha, seepärast saadab teda alaliselt ema.

Tal on huvi antiik-kunsti vastu. Nii on ta vaimustatud meie vanust hallest müürest ja tornest. Ta ise maalib, kogub vana portselaani... Räägib palju keeli: inglise, prantsuse, saksa, poola j. t. Vabal ajal loeb ta palju ja meeleldi, ka võõrakeelseid raamatuid.

Need on lühikesed, lihtsalt antud teated, kuid milline rikas elu peitub nende taga. Kui palju teadmisi ja võimisi, elavat huvi olevikule ja minevikule, igale vaimutööle; kui palju talenti ja töötamisvõimet, ülimalt kontsentreerumisuskust.

Avatud silmi ja avatud hingi sammub Lubka Kolessa läbi maailma, töötades läbi kõike nähtud ja andes edasi seda inimkonnale oma keeles — muusikas. Ta on rikas, tugev ning arusaaja kunstnik, kes tõeliselt väärib seda armastust ja imetlust, mida ta äratab.

Saksa ringhääling

„Mitteldeutsche Rundfunk'i“ män-gukavad on sisaldand palju huvita-vat. Eriti nimetamisväärt oleks hil-jutikorraldatud tsükl „Kaasaegne muusika“, milles esitati Prokofjev'i, Kadosa', Hindemith'i klaveriteosed, Stravinski' „Pulmad“, Schönberg'i „Rahu maa pää“; siis mitmesugust kammer- ja laulumuusikat. Suure-maist sümfoonilisist töist on esitatud vene helilooja Mjaskovski' loomningut. Kavatsusel on kuuldavale tuua Ravel'i, Debussy', de Falla', Strauss'i (Alpi-sümfoonia), Stravinski' („Tulilinna süit“) ja terve rea teiste töid.

Moodsat vene muusikat välismail

Viimase kolme aasta jooksul on Moskvas Vene Riigikirjastusel ilmud üle 400 igaseltsi heliteose. Terve rida neist on pääle Vene välismailgi kantud ette. Kõige viimasemaist nimetagem kas või Mossolov'i „Rauavalangut“, millel praegu Pariisis sensatsiooniline edu. Üldse on viimasel ajal välismail esitatud ümmarguselt 200 moodsat nõukogude vene heliloojate sümfooni-list teost. Esimesel kohal on Mjas-kovski 61 ettekandega, Šostakovič — 38, Goedicke — 14, Ippolitov-Ivanov — 10. Vassilenko — 6, Knipper ja Krein kumbki 5, ja teised vähem.

Oper ja kontserdid

KODUMAA

Arvustusi

TALLINN. Ooperimängukavas sel kuul uudiseid ei olnud. Korradi, nagu meil kombeks, viimatilavastatud oopereid — Juuditari ja Lakmé, muide vabanduspäeval ka Tannhäuseri. Vaheldust pakkusid vaid külalised prl. *Michelson*, pr. *Pärn* ja hr. *R. Jõks*. Lakmé oli võimalus näha tenorit *R. Jõks*'i, kelle kaunis hääles on rohkesti pehmet kõla ja soojust ning mänguski — kui mitte spontaanseid tundeavaldusi, siiski ometi — vilumust. Ta kuulaks vist nende lauljate hulka, kellest alaliselt teatri juures töötades võiks loota tublit lisajõudu ooperile. Teiste külaliste, samuti *H. Eimer*'i kohta, kes esines „Juuditari“ nimiosas, ei saa seekord võtta sõna, kuna nende etendusist osa võtmast kahjuks olin takistatud.

„Estoonia“ sümfoonia-orkestrilt oli kaks kontserti. Esimene oli pühendatud osaliselt *V. A. Mozart*'i helitõele, tolle imeväärse suurmeisteri 175. sünnipäeva puhul. Sel esines dir. *A. Kasesmets* lühikese ülevaatega Mozart'i elust ja tööst ning orkester tõi kuuldavale Mozart'i kaunikõlalise „Jupiter-sümfoonia“ I jao, mis paelus, tänu prof. *J. Aavik*'u selgejoonelisele ning stiilsele ettekandele. Oleks vaid meeldi soovind, et Mozart'i tööle selle kontserdi eeskavas oleks rohkem lubatud ruumi. Nüüd jäi väheseks — ainult sümfoonia I jagu ja aaria ooperist „Nõiavile“. Viimast laulis *Ida Järv*, kel ei läind korda anda oma ettekandele nõuetavat selgust. Teistest nimedest olid eeskavas vene meistrid *Glasunov* ja *Čaikovski*. Samuti kui *Glasunov*'i meelikõitev „Karjala legend“ nii ka ta mitmekesine, särav, orkestrivärvinguist hiilgav „Balletisüit“ said prof. *J. Aavik*'u juhatusel hää esituse, mis avaldus esimese fantastika reljeefses esiletoomises ning teise vaheldusrikkuses ja rütmis. Čaikovski oli esitatud rohkestimängitud, kuid ikka värsked „Klaveri-kontserdiga

b-moll“ *Valentine Riives*'e ettekandel. *V. Riives* sooritas oma tänuväärse ülesande hästi. Kindel ning selge tehnika on selle hoolsa klaverikunstniku parimaid voorusi. Ka muusikalises arusaamises avaldub tunnustamisväärset maitset. Ning see väärrib allakriipsutust.

Kauniks traditsiooniks on kujunend vabariigi aastapäeva puhul sümfoonia-orkestri kontsert kodumaiste heliloojate uusimaist tõist. See on kui pidulik ohvritalitus, kuhu meie helipoeedid Vanemuise altarile toond oma ohvritalled, et väärikselt austada seda tähtsat päeva, mil võimaldus meie iseiseiv olemasolu.

Seekordsete esituste hulgas oli esmakordselt *H. Kännu* nimi, kellelt kuulsime esiettekandel sümfoonilist poemi „*Hüljatu*“. *H. Känd* on vanameistri *A. Kapi* õpilane — nii ta teos näitas ladusas vormikäsitluses ja instrumenteerungus avalduvat korraldikkoo. Põhitoonilt see teos on resigneeruv. Meloodiline joon selge. Harmoonia lihtne. Kuigi paiguti tundus hõredust, siiski saime hää mulje noore andeka helilooja esikteosest. Esimakordsel ettekandel oli veel *J. Aavik*'u „*Eesti rapsoodia*“. Selles on *J. Aavik* pääteemiks kasutand tuntud rahvamotiivi „*Ketra, Liisu*“, mida ta huvitavalt arendand, varieerides, seda mitmekesiselt, tuues ta rütmiliste muutustega ja harmoonilise käsitlusega elavaid ning värsked momente. Ent ometi näib see teos venituna: tas tundub kompositsioonilise tiheduse puudust. Mõnesuguseil ümber-
töötusil see töö kahtlemata võidaks tublisti.

A. Lemba'lt, kes viimasel ajal ilmutand erilist produktiivsust, esitas *K. Ots* 2 aariat uuest ooperist „*Armastus ja surm*“, mis sügiseks kuuldavasti võetud „Estoonia“ mängukavva. Need aariad osutusid kontsertpoodiumil ettekandeks väheütlevaks. Uus klaveri-

kontsert Nr. 2 — e-moll, võrreldes ta esimesega, erineb sellest oma kokkusu-
rutud vormilt ja ka sisult. Siiski
see esimene oma meloodilise rikkusega
ja romantilise luulelikkusega mõjub
ümaralt nüüdsest, mis muide küll
korralik teos, ent värskuseta. Autori
ettekanne oli hoogus. Lisapalana män-
gitud J. Aavik'u meloodiarikkas kla-
verisonaadi esimese jao ekspositsiooni
pää- ning lõpposas haaratud kiire
tempo ei võimaldand küllaldaselt määl-
ral mõjule pääseda esimeses väljenda-
tud jõurikkust ja rütmilist markant-
sust ning teise suursugusust.

H. Eller'i 6-osalist süiti „Ajaviide“,
mis küll, nagu eeskavas tähendatud,
juba 1914. a. kirjutatud, saime alles
nüüd esmakordselt kuulda. H. Eller,
nagu ikka, näitas end siingi tubli
orkestritundjana ja võimeiga muusi-
kuna. Kuid ettekanne mõjus paiguti
karedalt. Sarnane teos nõuab rohkem
viimistlust oma täieliseks mõjulepää-
suks. Parimaid jagusid süidist olid
„Kurb lauluke“, „Hällilaul“ ja hästi-
arendatud „Finaal“.

Eeskava kandvamaks numbriks oli
A. Kapi värske, ülevmeeleolune, impo-
santne koor oratooriumist „Hüüb“ —
„Suur oled Sa“ EMO segakoori ette-
kandel J. Aavik'u juhatusel. Selles
avaldus A. Kapi suurejoonelisus, ta sü-
gav religioositeet paremini. Pääle selle
kuulsime veel varemängitud palu —
A. Vedro'lt („Lüüriline pala“), R.
Kull'ilt „Fantaasia viiulile“ — H.
Schütz'i ettekandel, ning A. Kapi öello-
prelüüdi K. Bachblum'i ettekandel.
Taktikeppi jagasid omavahel R. Kull
ja prof. J. Aavik.

Järjekordses Tallinna Töölistemu-
sika Ühingu kontserdi kavas olid ka-
pitaalteoseiks Beethoveni „Leonore
III“, Sibelius'e „Finlandia“ ja A. Kapi
kantaat „Päikesele“. Pääle selle esi-
nesid solistidena O. Ots (viulil) ja V.
Hellman (laul). Töölistemuusika Ühing
oma organisatsioonis näitab tõusuten-
dentsi: rohkearvuline orkester, sega-
ja meeskoor — need annavad hääd
tunnustust asjaosaliste huvist muusi-
kale. Rohkem vastutustunnet peaks
olema vaid muusikajuhil N. Gold-
schmidt'il sarnaste teoste ees, kui
üldalmainitud. Kuigi need oma tehnilis-
silt raskusilt tegelaskonnale oleksid
peaaegu vastuvõetavad, ometi korrali-
kule ettekandele pretendeerivana ei
saa nad käesoleval juhul tulla ar-

vesse. Selleks N. Goldschmidt ei olnud
suutnud asjasse suhtuda täie tõsidu-
sega. Nii saime Sibelius'e „Finlandia“
ja Kapi kantaadist äärmiselt tükelda-
tud mulje, rääkimata ebapuhtusist.
Sarnaseid suuremaid teoseid võiks
eeskavas igakord vaid üks olla ning
seejuures kasulikum oleks siirduda
klassikalise repertuaari (Mozart,
Haydn) poole, millel pääle esteetiliste ka
rohkeid instruktiivseid omadusi. P.
Tammeveski' meeskooris oli tunda
hääd häälematerjali, korralikku dist-
sipliini ja meeleolu. Tahaks siiski
nõuda paremat repertuaari: Hanseni
„Tervitus“ ja Reithardt'i „Kannel“
võisid olla küll möödunud sajandil kui-
dagi sobivad — nüüd nende aeg on
ammu möödas. Päälegi jõukohase,
kuid väärtusliku meeskoori literatuuri
muretsemine ei tohiks nüüdsel ajal
teha raskusi.

Erilise tähelepanu osaliseks sai Tal-
linn seekord solistelt. Ja häid neid oli.
Pianistidest rõomustas meid jälle
vana tuttav Claudio Arrau, kelle nimi
ju hääks pandiks täidetud saalile.
Kahe kontserdiga ta jälle tõendas oma
mitmekesisemaid võimisi ning kuulu-
vust tänapäeva suuremate kunstnike
hulka. See Schumann'i „Fantaasia“
op. 17 pole meie kontsertpublikule igä-
päevaseks asjaks. Vaid harva kuuleme
seda rasket teost meie kontserteeska-
vades. Kui aga nüüd seda kuulsime
nii sisseelatult, nii läbituntult, kui
nüüd C. Arrau oma suuremõduliste
sisemiste tõusudega, läbitungiva fan-
tastikaga ja energiaga otse haaravalt
mõjus, siis oli see kahtlemata üks Ar-
rau' suurimaist kunstilisist saavutu-
sist. Ka Beethoven'i üliarmsa, meele-
oluderikka sonaadiga (Es-dur op. 31
nr. 3) ta vallutas kuulajaskonda.
Moodsa-muusika ettekandis — De-
bussy', „Cake Walk“ j. t. — oli meil
võimalus imetella ta haruldast
peenemaitselikkust ning Stravinski'
„Petruškas“ — ta suurepärase tehni-
kat ja hiigla jõudu.

Esmakordselt külastas Eestit tun-
tud naisklaverikunstnik Lubka Koles-
sa, esinedes siin samuti kahe kont-
serdiga. Bach-Buson'i „Toccatas“ ja
Vivaldi' „Oreli-kontserdis“ avaldusid
otsemalt ta voorused: süvenevus ette-
kantava teose sisusse, siis jõurikas,
kuid haruldaselt elastne löök, viimist-
letud tehnika, peen maitse, suurepä-
rane dünaamika, ning eel kõike —

lihtsus ettekandes. Chopin'i „Sonaat“ b-moll ta ettekandel — see oli elamus, oli midagi täiuslikku, ümarat, äraseletatut.

Beethoven'i sonaati C-dur (op. 2), mis kontsertettekandeks võrdlemisi tänamatu, oskas kunstnik esitada huvitavalt, hästinauditavalt. Liszt'i rapsodias Nr. 12 ja d'Albert'i „Scherzos“ (op. 16) tal läks korda näidata oma tujuküllast, säravat mängu. Ning Mozart'i variatsioonest, Mendelssohn'i paladest („Kevadlaul“, „Ketrallaul“, „Rondo capriccioso“), Strauss-Schulz-Erler'i arabeskest „An der Schönen blauen Donau“, samuti Chopin'i valgest ja mazurkaist hoovas kunstniku tervet elujõudu, avalduvat haruldases rütmilises selguses, ning rõõmsameelust — ta elegantses esituses.

Kohalikest kunstnikest andis *Dora v. Stackelberg* oma klaveri- ja lauldeõhtu. See noor klaverikunstnik on pärit meie oma konservatooriumist, kus kahe aasta eest lõpetas prof. T. Lemba' klaveriklassi. Viimasel ajal end teadu järele täiendand välismaal. Nüüd ta oma ettekandega näitas kõigeemalt andi, siis korralikku tehnikat ja hääd muusikalist maitset. Küll aga oleks võind noor kunstnik kontserteeskava koostamisel arvestada oma paremaid võimisi, mis tulid avalikuks lisapaladena antud Chopin'i töis ja ta oma meeleolukais laulukompositsioones (sopraan V. Ingina' ettekandel), mis oma struktuurilt lähedased kaasagestele muusikavooludele ja mille leidus huvitavaid joni. Neis oli tal midagi ütelda oma publikule. Klaveriettekandeist L. Beethoven'i „Sonaat“ op. 27 (Kuupaiste) ei olnud debütandile sobiv — see oma esimese jao ääretu sügavusega ning viimase jao suurte tõesudega ja haaravusega nõuab suuremaid elamusi. Rohkem õnnestus meeleolult vahelduv Schumann'i „Kreiseriana“, kuigi sellegi asemele ei oleks olnud liigne pakkuda midagi oma vaimulaadile vastavat.

Lauljaist tekitas sensatsiooni L. Sobinov. Kui F. Šaljapin nii L. Sobinov — need on vene au ja uhkus. Nad on sundind tervet maailma silmi pöörma vene kunstile. Kui mõningaid aastaid tagasi oli siin Šaljapin, siis nüüd — esmakordselt — L. Sobinov. Oma laulja-karjääri on ta aland Ukraina näitetrupis Moskvast (1891), kus oli koorilauljaks. Esmakordselt

ooperis esines 1893. a. Siis 1897. a. — pääle külalisetendust „Vürst Igor'is“, kutsuti ta Moskva Suurde teatrisse, millele järgnesid võidukad kontserdid kõigis Venemaa linnades ja välismaal. Pääle revolutsiooni kutsuti Moskva Suurde teatri direktoriks, millisel kohal oli kuni 1921. a. Nimeetatud „rahvakunstnikuks“. Nüüd vist umbes 60-aastasena, pensioni välja teenind, algas jälle kontsertreis ühliislaale — Pariisi, Berliini, Praha-se jne.

Nagu ju võis arvata, meelitas kokku ta kuulus nimi viimase võimaluseni täidetud maja. Muidugi avaldus kõikjal ta laulus haruldast muusikaalsust ning sellega ta mõjus kaasa-kiskuvalt, sooritades vene romansse ja ooperiaariad. Ent puht-hääleliselt ilmneb ta laulus see kõige kurjem laulu vaenlane — vanadus. Teatud väsimuse momendid andsid end tunda, avaldudes paiguti ebapuhtas intonatsioonis ja ka forsseerimises.

Seepärast pidi publik nüüd vaid *aimama* toda endist haruldast voolavust, mis kunagi on paljudele pakkund enneolematut muusikalist naudingut. Kunstnikul oli siiski määratusuur edu. Lugematu arv lisapalu! Kaas-mängijana ja ka klaverisolistina esines ta poeg B. Sobinov, kes esitas enamasti uuemelmist klaverimuusikat. Debussy' palades oleks soovind rohkem *rubato* mängu, mis nii iseloomuline sellele heliloojale. Nüüdne mehhaaniline rütm ei luband nendele mõjule-pääsu. Heliloojana B. Sobinov, kuuludes kaasaegseisse muusikavooludesse, ei pakkund siiski midagi enneolematut. Ettekandelt leidis talt parema tõlgitsuse Mussorgski' suurepärase „Proloog ja kellamäng“ oop. „Boris Godunov“.

Pariisi Suure Ooperi primadonna *Xenia Belmas* oma kahe kontserdiga, kus esitas õige mitmekesist repertuaari, pakkus huviküllaseid õhtuid. Ta omab kõlava häälematerjali ning tunnustamisväärseid artistilisi võimeid, kuid nendega, samuti kui ta akkompaniaator A. Kitšin — nad mõlemad ignoreerides kontsertpoodiumil nõuetavat tavalist tagasihoidlikkust kaldusid liialdusisse ja poseerimisse, mis mõjus eksitavalt.

Ent ometi — oli see Beethoven'i hiiglamõõduline kontsertaaria, Händeli suursugune koloratuuraaria

(„Josua“), Wagner'i pateetiline „Sind tervitan“ („Tannhäuser“), Gounod' mänglev Margarete („Faust“), Puccini' õrnaloomuline Mimi („Boheem“), Massenet' sügav-dramaatiline Salome („Herodiade“) või Rimski-Korsakov'i aariad („Jõuluöö“, „Lumehelbeke“) ehk Čaikovski' romansid ja aariad — kõigis neis oli lauljal oma eriline noot.

Vaatamata varasele hooajale — oli ju isegi koorikontserte. See tõendab, et meie koorid teevad tööd intensiivsusega.

Tallinna Jaani Oratooriumi Koori muusikaõhtu Jaani kirikus jättis kõigiti häa mulje. Enn Võrgu koori kuuldes saime tõenduse ta tööst, mis tehtud hoolikalt ning armastusega. Selle tulemuseks oli kõigepäält ühetasaselt, ümaralt heljuv koori kõlapind, siis loomulik, voolav hääle moodustamine ja kõlapuhtus ning lõppeks selge muusikaline ettekanne. Muidugi mõjub koori ümaraks kõlaks tunduvalt kaasa ka Jaani kiriku suurepärase akustika, kuid ilmsed on siin ühtlasi ka koorijuhi teened. Vaid tenori rühmituses on soovida veel taltsamat, pehmemat häälemoodustamist — säält kuuleb paiguti üksikuid forsseerivaid hääli. Aga üldkokkuvõttes nentigem koori tublisid edusamme. Laulukoor esitas kaks E. Võrgu algupärandit — „Looja vägevus“ ja „Palve“, ning M. Saar'e „Koraali“, mis küll lihtsad, mittepaljundlikud laulud (esimene ja viimane ka X laulupeo kavas), ent kui neid, samuti ka nõudlikumad — Mozart'i „Ave verum'i“ ja C. Gounod' „Paabeli vangid“ — esitas koorijuht Enn Võrk vastava arusaamise ja meeoluga. Vahepaladega esinesid solistid. Prof. R. Bööcke mängis esmakordselt E. Võrgu meeolukat „Intermedium'i“, milles helilooja mõjus värske-malt kui oma eelnimetatud koorilaules. Lauljatar H. Sallun, kes omab pehme, sümpaatse värvinguga hääle, esines solistina ning duetis. M. Reger'i „Maria hällilaul“ ta ettekandel oli nauditavaks palaks. Vaid kõrgemais toonides soovitaksin lauljatarile rohkem julgust — need kõlavad! Duetis oli kaastegev A. Tammerik, kellel häälelisi andmeid — ent need vajavad muidugi veel tublit koori.

Tallinna Koolinoorsoo Muusika Ühingu segakoori kontserdi eeskava oli seekord kergekaalulisem tavalisest. Kuid meeolotsemist, rõõmsameel-

sust, romantikat ja isegi sentimentaal-sust ta sisaldas, päälegi veel väga mitmekesise päritoluga — eesti, soome, ungari, prantsuse, hispaania, iiri. Seda kõike esitas V. Nerep oma rõõmsameelse, helehääle kooriga hoogsalt. A. Järnefelt'i laulus „Karjalapse püha-päev“ laulis kooritenor E. Elling soolopartiid, näidates, et koori koosseisus on isegi lauljaid, kes võimelised tarbe-korral esinema vähemais osis väarikalt solistinagi. E. Elling'ul oleks mõtet oma metallirikast häält edasi koolitada. Solistina esinend õellist K. Bachblum, mängides muusikalise arusaamisega Glasunovi „Trubaduuri laulu“ ja Lalo' „Intermezzo'd“ — võitis hädad poolehoidu oma muusikalise ettekandega; ning noor tenor H. Uuli, pillates oma jõurikast häält hoolimatult, näitas küll oma tervet lauluorganit ja tublit laululist ja muusikalist andi — ent need vajaksid kõigepäält hoolikat enesekontrolli, taltsutust ja diktsiooni parandust; siis võiks sellest rohke ja kõlarikka häälematerjaliga lauljast loota edespidi tugevat konkurenti meie parimaile tenoreile. H. Uuli' oli suur eed aariaiga Masseneti ooperist „Le Cid'ist“ ja Čaikovski' „Padaemandast“.

Prof. A. Kapile endiste õpilaste poolt annetatud rinnakuju tema oratooriumi „HIIOBI“ esiletokande puhul
1. märtsil s. a.

(Kujur H. Halliste töö)

V. Nerepi kontserdiga lõppeski muusikaliselt rikas veebruarikuu.

Ja eelolevigi töötab muusikalises mõttes parimat, kuna see algas juba väga imposantselt prof. A. Kap'i suurejoonelise oratooriumiga „Hiioh“, mis 1. märtsil prof. J. Aaviku juhatusel EMO segakoori, osalise T. Meestelaulu Seltsi meeskoori, solistide ja sümfonia-orkestri poolt „Estoonias“ oli esiettekaneld ja publikult, kes suur-sünnimuse puhul õnnitles heliloojat väärtuslike kinkidega, leidis haruldast sooja vastuvõtu. Loodame järgmises „Muusikalehes“ numbris selle suurteose juures lähemalt peatuda.

Riho Päts.

TARTU. Reklaam kuulutas veebruarikuuks väiksele Tartule otse häda-ohklikku „maailmakuulsuste“ uputust. „Maailmakuulus“ „Pariisi ooperi primadonna“ Belmas ja „Berliini filharmoonia orkestri juhataja“ Kitšini olid esimesed päevakorras. Nende ridade kirjutaja viibis alles Berliinis, kui „Berliini filharmoonia orkestri dirigent“ esimesel õhtul Tartus Belmas't klaveril saatis. Olin siis üliõnnelik, vähemasti teises kontserdis, mis muudugi „publiku tungival soovil“ korraldati, Pariisi primadonnat ja berlinalast, keda Berliinis ei läind korda kuulda, oma kodulinna „nautida“...

Agalage primadonnaga. Esimest aariat, Agathe oma Weberi „Nõidkütist“ kuulsin saali ukse tagant, olles kontserdile hilistund.

Teine pala oli aaria Händeli „Jossuast“ koloratuuridega „O hätt' ich Jubals Harf' und Mirjams süssen Ton“. Jah, tõepoolest, kui lauljannal oleks olnud Jubali kannel ja Mirjami magus hääl, siis oleks ta „vaikne hääl“, nagu aaria ütleb, ka Jumalale võind olla meelepärane. Nüüd oli see isegi inimesile raske kuulda, kuidas lauljanna pääletungivat poosi võttes hakkas Issandale kiitust — karjuma.

Ja kuidas koloratuuridega kolistas! Oli õigus tol kolleegil, kes ütles, et ta nii halba laulu ei mäleta kontserdil olevat kuulnud, kui Belmas'i õhtul „Vanemuises“.

Tõepoolest: kui lauljal puudub õige hingamistehnika ja seega hääletehnika, kui tal puudub muusikaline stiilitunne, kui ta Čaikovski' peent lüürikat, intiimset lüürikat katsub asendada välise, õõnsa paatosega, kui ta

säälijuures endale veel lubab maitsetuid vabadusi rütmis, kui ta intonatsioon ebapuhtalt laulab, siis pole ime, kui see muutus muusikaliselt otse väljakannatamatuks ja sa paari aaria järel jälle saaliukse taga olid, seekord juba teel kodupoole.

Noh, ja siis see „Berliini filharmooni-dirigent“, nagu üks Tallinna leht teda reklaamis. Olen Berliini filharmoonias palju kordi kuulnud muusikat, kuid niisugust, nagu Kitšini klaveril saatjana esitas, üle mängides ja musitseerimise asemel affekteerides ja poseerides, seesugust ei kuule teinekord kuskil nii kergesti jälle.

Kui seekord natuke erakordses tooni-kõrguses oma arvustavat häält tõstan, siis seepärast, et meie tüütuseni oma majandusraskustes kaagutades ometi teos kord ka näitaksime, et meil tõi taga sellega, keda meie välismaalt kutsume, ja mida meie kulutatud raha eest saame. Välismaal on praegu esimese-järgu kunstnikel „tööpuudus“ vähekülastatud kontsertide näol, saaksime kuulda hääd ja aulist muusikat ja näha muusikuid, kes aukartusega ja tõsise andumusega ning võimisega oma kunstile suhtuvad — siin peame aga orjalise valmisolekuga võtma vastu kõike, mida kontserdi korraldaja impressaario äriavaim meile ette kalkuleerib ja reklaamib. Muide ta kalkuleeris seekord natuke viltu: vähemasti teisel õhtul oli saal pooltühi.

Hoopis teistsi käis käsi Leonid Sobinov'i impressaariol. See tegi vana lauluveteraani nime ja kuulsusega oma ilusa „sehvti“. „Vanemuine“ oli täis viimase võimaluseni. Olid esitatud kõik Tartu rahvused: eestlased, vene-lased, juudid, sakslased, milline loeskelu ei moodusta veel tervet etnograafilist kaleidoskoopki sel õhtul. Olid vist väljas ka kõigi ametite mehed ja naised ja ka niisugused, kel ei ole mingit ametit. Olid tulnud muusikud ja laulusõbrad kui ka niisugused, kellele muusika päris üleaarne ese siin maa-keral, kes pidid aga olema sääil, kus maailmakuulus Sobinov on. No-jah, see kõik oli ju väga ilus, ja väga meeldiv ja poolehoidu võitev on ka Sobinovi ise, juba kui ta lavale ilmub. Ta on ikka sama tõsise ja andumusega oma laulu juures, nagu varem. Ta püüab anda oma paremat publikule, ja mitte nagu Smirnov, kes selgesti annab

tunda: teile, provintslasile, hää küll, mis minust veel jäänd järele.

Ja *Sobinov'i* vastuvõtt ja vastukõla publikus oli niisama mitmekesine, nagu mitmekesine oli publiku koosseis. Oli neid, kes vanust hiilgeaegadest end nüüd veel lasksid suggereerida ja kellele Sobinov paistis otse samas vanas säras; neile andis ta hulk lisapalu; oli neid, kes tuimalt talle otsa vahtisid, ja kel oli ükspuha, mis sääl laval tehti, sest pääasi oli saavutatud: maailmakuulsus oli kolme krooni eest kuulnud ja oma silmaga nähtud! Ja enesele ning *teistele* võid ütelda: mina olen Sobinov'i kuulnud!

Oli neidki, kes muusika elamuse asemel vaikselt mõlgutasid inimlikke mõtteid, natuke kurvameelse ilmega näos: kõik on siin maailmas kaduv... Siiski: *armastus* on jäädav, ja seda on Sobinov oma endisisse kuulajaisse külvand rohkesti, seda oli tunda, ja, nagu öeldud, ta ise mõjub väga meeldivana veel praegugi. Ainult see arvustaja eksis rängasti, kes ütles Sobinov'i olevat oma hääle alal hoidnud oma hää kooli tõttu. Ümberpöördukt: palju on tema häält raisand vead ta häälesünnituse viisis. Ta on laulnud rohkem oma imeilusa loodushäälega, oma hääle *kulul*, oma muusikalise instinktiga ja oma artistiandeiga. Lühidalt: väga andeline kunstnik, kuid mitte eeskujulise kooliga häälekunstnik. Kui see nii oleks olnud, siis oleks temagi laulnud, nagu mitmed tema kolleegidest veel *vanemaid aastail*, sääljuures ka kõige suuremaid *muusikalisi* nõudmisi rahuldades. Sobinov'i juures on jäänd järele *läbivintsutatud* hää ja ta instrumendi osa, mida nimetatakse häälepaeltteks, funktsioneerib veel ainult *üleliigsete pingutuste* abil ja säälgi on paratamatu, et ta äkki terve tooni võrra intonatsioonis alla langeb ja seega tihti väga ebapuhtalt laulab.

Kui Sobinov on sunnitud esinema, siis tunneme talle inimlikult kaasa ja tänumele päälegi selle eest, mida ta varem nii rohkel määral pakkund. Kuid kaastundmus ei rahulda ei kunstniku ega kuulajat; kontsert nõuab kunstnikult muud ja kontserdil ootab kuulaja midagi muud. Pääle nende reklaamitud „maailmakuulsuste“, kelle hulgas eriti Belmas-Kitšin'i otse väljakutsuvall viisil meil reklaamiti ja *sellel* alal „osati“ mõjuda sääl, kus tarvis ja kasulik on, kontserteeris

kaks praeguses muusika-maailmas tuntud muusade päilast: kuu alul *Claudio Arrau* ja lõpul *Lubka Kolessa*. Siin oli saali astudes otse kodumaaline tunne, otsekuu esimeks *oma* kunstnik, nii palju *tühje* toole haigutas sulle vastu.

Ja otse skandaalne on lugu seepoolest, et just *siin* pakuti hääd, aulist ja ülendavat kunsti, eriti esimese poolt.

On viimane aeg ükskord hakata reguleerima, *keda* meie väliskunstnikest kutsume.

L. Neuman.

HAAPSALU. Teatavasti Lauljate Liidu volikogu poolt sinetatud kava järgi käesoleva aasta suvel Haapsalus pidi olema Läänemaa laulupidu. Kuna aga selle korraldajad omavahel ei leidnud üksmeelt, siis loobuti laulupeo korraldamisest ja on lepitud vähemalulatusliku laulupäevaga, mis arvata-vasti peetakse 28. juunil.

KAVASTU. 18. jaanuaril sai Kavastu Muusika- ja Lauu-Selts 25-aastaseks. Juubelipäeva pühitseti kontsertaktusega, millel esinesid seltsi sega- ja pasunakoor ning peeti päevakohaseid kõnesid.

KURESSAARE. 14. veebruaril korraldas Saaremaa ühisgümnaasiumi muusikaring kinnise perekonna-õhtu kaunis rikkaliku muusikalise eeskavaga, mille esimene osa oli pühendatud *V. A. Mozart'i* 175-da sünnipäeva mälestamiseks. Õpilase poolt peetud kõnele „Mozart'i elu ning looming“ järgnes võimaluste kohaselt moodustatud valik näiteid. Teises osas olid esitatud mitmed heliloojad, nagu Händel, Bach, Schubert, Mascagni; ei puudund ka omad — Thomson ja Saebelmann. Noorte tegelaste andekus ning võimed, eriti soololaulu ning klaveri alal, leidsid üldist tunnustust. Talvel muust maailmast hoopis isoleeritud Kuressaares on sellinegi toimepanek muusikasõbrule meeltnööda. — Ka kohalik saksa seltskond mälestas oma suure helimeistri sünnipäeva vastava õhtuga saksa gümnaasiumis.

Muusikaelulise tõusu veebruaris tingib alati ka vabariigi aastapäev. Kaitseliidu traditsioonilisel eelõhtu-peol esines pääle maleva puhkpillide-orkestri ka seks puhuks moodustatud suurem salongorkester hra C. Kalju' juhatusel, mis oli oma värvikamalt kõ-

lavuselt juba teatavaks vahelduseks, ja Kuressaare Eesti Seltsi segakoor Joosep Aavik'u juhatusel, kandes ette *Lätte* „Ärka üles, isamaa“, Vettik'u „Hõiskame kooris“ ja *Võrgu* „Helise ilma“. Esines ka noor andekas klaverimängija Jüri Aav (soome piiskopi Hermann Aav'ga poeg), kes praegu on veel gümnaasiumi III kl. õpilane. Jumalateenistusel esines pääle kirikukoori ka K. E. Seltsi koor. Ühendatult lauldi *Võrgu* uus laul „Looja vägevus“. Aktusel laulis K. E. Seltsi koor muu-seas *Nerep'i* hoogsat „Las kasvame“.

14. märtsil tuleb K. E. Seltsis ettekandele O. Strauss'i viisirikas operett „Valsiumistus“, milleks praegu eeltööd kibedasti käimas. Solistidena esinevad K. E. S. segakoori paremad lauljad. Muusikaline juhatus Joosep Aavik'u käes. — 21. märtsil on segakoori-kontsert X üldlauupeo lauludest.

NARVA. Narva Meestelaulu Seltsi kontserdil esinesid meeskoor ja segakoor ning solistina kandis ette mõned lauld Narvas tuntud kontsertlaulja bariton *A. Jüriado*.

Meeskoor esines 20-liikmelises koosseisus ja kandis ette üsna hoogsalt kuus laulu, mis enamikus võetud Tallinna Meestelaulu Seltsi meeskoori repertuaarist. Eriti jõuküllaselt kõlasid isamaise sisuga laulud. Vaiksemate laulude juures, nagu *Lätte* „Ehatäht ja veli“, jättis puhtus mõndagi soovida, eriti just tenorite juures. Hästi meeldis kuulajaile J. Kappeli õrn laul „Oleksin laululind“, kus baritoni-sooloo laulis noor koorijõud *A. Kuusk*. Publiku tungival soovil tuli laulu korrata. Solistile aplodeeriti rohkesti. Rõõmsa meeleolu tekitas kuulajais lõbus naljalaul „Sinine esmaspäev“, mis ka tuli korrata. Koori hääled olid kaunis tasakaalus ja ettekanne ühtlane. Koori juhatas J. Väbe.

Segakoor esines 29-liikmelises koosseisus ja kandis ette viis laulu eelolevate laulupidude repertuaarist. Ka segakoori laulud jätsid üldiselt häa mulje. Koor on kaunis hoolikalt teind tööd ja lauljate hulgas leidub ka üksikuid häid värskeid hääli. Kindlaimini kõlasid segakoori häälist passid. Koori juhatas P. Penna.

Solistina esines *A. Jüriado*, kes kandis ette K. Löwe' ilusa ballaadi „Kell“,

mis jättis kuulajaisse sügava mulje. Laulja sai teenitult rohkete kiiduavaldiste osaliseks. Järgnes veel kolm laulu, mis ka kõik jätsid häa mulje, eriti just rõõms „Tuljak“. Solisti hääled kõlasid pehmesti ja jõurikkalt. Teda saatis klaveril osavasti *N. Klaas*.

Kuulajaid oli kontserdil alul hõredasti. Lõpuks aga kogunes saal rahvast täis, kuna algas tants. V.

OTEPÄÄ. Otepää Meeslaulu Seltsi meeskoor andis 1. veebruaril s. a. oma esimese kontserdi *A. Krentsi* juhatusel. Kava koosnes põhimiselt põhjamaa autorite töist. Solistidena esinesid *M. Pehka* klaveril, *M. Zastrov* viiulil ja *A. Valdman* cellol.

PAIDE. Suursündmuseks oli kohalike kunstnike *A. Roosilehe* ja *J. Zeiger'i* tuluõhtu, kus esitati esmakordselt *A. Roosilehe* kõrvelegend „Manala laul“, millele *J. Zeiger* oli loond muusika. Esietendus õnnestus hästi ning jättis üleva mulje. Osavõtt haruldasi aastapäeval teiskordsel ettekandel.

PALAMUSE. Kohaliku kirikunõukogu ettevõttel korraldatakse Palamusel eelituleval kevadel laulupäev. Üldkoore on kutsutud juhutama *J. Simm*.

VALGA. 21. veebruaril esines „Sädeme“ saalis Valga tütarlaste-gümnaasiumi piduõhtul suure eduga „Estoonia“ ooperi lüüriline tenor *A. Visman* rea soololaulega. Kavast oleks mainimisväärt *Lenski'* aaria *P. Caikovski'* ooperist „Eugen Onegin“, kaks laulu *A. Lemba'* oop. „Kalmuneid“ ja *K. Türrpu'* „All hauas sinuga“. Publiku nõudel andis laulja rea lisapalu, eriti rahvalaule. *A. Vismar'i* esinemine köitis rohkearvulist publikut kaunitäembrilise hääle vaba tarvitamisega, hingelise soojusega ja tugeva ekspresiooniga. Eriti soe kontakt publikuga tekkis lisaks antud rahvalaulude tugeva meeleolulise tõlgitsemise tagajärjel. Klaveril saatis korralikult Tallinna konservatooriumi õpilane *T. Koch*, kes ka väga edukalt esines klaverisoolo-numbreiga (*Eller'i* „Kellad“, *Chopin'i* ja *Debussy'* etüüdid).

— 23. veebruaril andis „Sädeme“ saalis kontserdi Tallinna „Raudami“ segakoor *K. Leinus'e* juhatusel. Kava koosnes põhimiselt soome heliloojate

(Sibelius, Hannikainen, Klemetti, Kuula, Genetz, Merikanto) töist, mõned laulud olid eesti autoreilt (Läte, Tärnpu, Kreek). Kava oli teataval määral ühekülgne, ettekanded ei pääsenud täiesti mõjule, hääletas oli tunda teatavat kuivust ja reisuväsimust. Kava lõpposas tekkis siiski soojem kontakt kuulajaiga, keda õige hõredasti oli kogunud, nõuti isegi lisapalu, mida koor ka andis. Soololaulega esinesid G. Tomasberg (bariton) ja M. Melenčuk (sopraan) — klaveril V. Vahtrik — kes oma ülesande sooritasid enam-vähem korralikult, oma laaluvõimeilt aga eriliselt välja paistmata.

— 24. veebruaril, iseseisvuse aastapäeva puhul, Valga malevkonna poolt „Sädeme“ saalis korraldatud piduõhtul esinesid malevkonna puhk- ja keelpillide-orkestrid Kivimäe juhatusel, sooritades oma ülesande kõigiti korralikult. Selle järgi võiks loota, et Valgas kujuneb ka alaline keelpillidevõi, julgemini öeldult, sümfoonia-orkester, mida seni ei olnud. Samal piduõhtul esines ka Kunsti-Seltsi segakoor Fr. Klementi juhatusel. Kavas olid peamiselt 10. üldlaulupeo laulud (Läte, Nerep, Päts, Lüdüg, Võrk). Publikule, keda oli üsna rohkesti, näis erilisel meeldivat Nerepi „Saarlaste laul“.

K.

VILJANDI. Veebruar möödus vaikselt, ei olnud ainustki tõsisemat muusikaõhtut-kontserdi. Välissolistid ei külastand meid ja me ise olemine oma koosviibimised ja olemised ka kuidagi koduselt ärälõbustand. Kardame suuri kuuluseid, seepärast lepime piskuga.

18. veebr. lavastati teater „Ugala“ poolt operett „Onupoeg“, muusika Ed. Künnecke'lt. Muusikaline ettekanne oli paindub ja meeleoluline. Meeldivalt laulis Juulia osa M. Mikko-Murakin. F. Hallap täitis oma laulupartii hääleliselt rahuldavalt, ainult ta rütmistab jätab soovida. Sageli valmistab ta seetõttu üllatusi, mis siiski, tänu muusikajuhil E. Rossmani hääle kontaktile orkestriga, likvideeritakse enne suuremat katastroofi. Prid F. Reinike, L. Feldman, hrad A. Mälton, A. Meering, J. Jürgenson olid oma kohal ja täiendasid õnnestunud muusikalisel küllalt nõudlikke ansamble. Üldiselt ei pääse aga laul ja muusikaline ettekanne solistide esinemisil täiel

määral mõjule liigselt ülekuhjatud tantsude tõttu, mida lauldes ühtlasi neil tuleb sooritada.

21. veebr. oli Helikunsti Seltsi meeskoori kinnine kontsert-ball.

22. veebr. esines „Ugala“ külalisena „Estonia“ opereti tenor hr. K. Savi, lauldes India printsi Kalmani operetist „Bajadeer“. Hr. Savi täitis oma laulupartii hää kunstilise eduga, mida väärilisel hinnati kestva aplausi näol publikult.

Vabaduspäeval korraldati aktused „Koidus“, kus esines sama seltsi segakoor, ja teater „Ugala“, kus muusikalisi ettekandeid pakkusid Helikunsti Seltsi meeskoor ja kohalik tuletõrje-orkester.

A—n.

— Viljandimaa V laalupeole on registreeritud seni 50 segakoori 1676 lauljaga, 8 meeskoori 234 lauljaga, 1 naiskoor 15 lauljaga ja 7 pasunakoori 120 mängijaga, kokku tegelasi 2045.

Laulupeo päev on määratud kindlaks 21. juunile.

Laulupeo ajaks on luband tulla Viljandisse Miina Hermanni Laulselts Tartust ja kanda ette C. Francki oratooriumi „Õndsus“.

Esimene eelproov Viljandi ümbruskonna segakooredele on otsustatud korraldada 8. märtsil Viljandis „Koidu“ seltsi saalis üldjuhi J. Saare juhatusel.

Laulupeo üldkorraldajaks on valitud P. Peterson. Laalupeo koha asjus ei ole asunud veel lõplikule otsusele.

Pasunakoorede kavva on võetud: K. Tärnpu — „Kodutalust lahkumine“, E. Knude — „Marss Eesti rahvaviisidest“, A. Kapi — „Isamaa ilu hoides“ ja E. Tamme — „Tule koju“.

VÖRU. Tallinna „Raudami“ segakoor K. Leinus'e juhatusel andis Võrus 22. veebruaril kontserdi. Kavas oli eesti ja soome helitöid. Solistidena esinesid M. Meneštšuk (sopraan) ja G. Tomasberg (bariton). Kontserdist võeti rohkesti osa ja ettekanded said suurte kiituste osaliseks.

8. märtsil külastab Võru Meestelaulu Selts Antslat, andes kontserdi tuletõrje saalis. Kavas on muu-seas Mendelssohni „Laul kunstnikele“ ja Griegi „Uus isamaa“.

Mitmesuguseid teateid

Uudiseid „Estonia“ teatri muusika-elust

Käesoleva hooaja viimase ooperilavastusena „Estonia“ annab Gounod' „Fausti“. Praegu ollakse töös ooperi õppimisega, mille lavastab H. Kompus. „Faust“ on kantud ette „Estonias“ juba kord aastate eest, nüüd aga lavastus saabub täiesti uus. Sisse on võetud ka „Valpurgi öö“ stseen, mis varemast lavastuses puudus kui tehniliselt raskesti läbiviidav. Muusika selle stseeni tarvis on juba tellitud välja, kuna seegi puudus „Estonia“ noodipartiis. Osalistena selles ooperis esinevad: Faust — A. Visman, Mefistofeles — Hansen ja Suursööt, Grete — Loo ja Runge, Valentin — Arder, Viitol ja Veigart, Siebel — Uuli. Muusikajuht — J. Aavik.

Prof. Berdjajevi külaskäigu puhul mängitakse tema juhatusel Caikovski' „Padaemand“, mille lavastust on mitmeti täiendatud, nii et see saabub peaaegu täiesti uus.

27., 28., 30. ja 31. märtsil annab „Estonias“ külaskäigu etendusi Itaalia ooperitrupp „Tournee Europea d'Opera Italiana“, mis koostatud Milaano „Scala“, Rooma ja Neapoli ooperite paremaid jõududest. Ettekanadele tulevad ooperid (ülmärgitud kuupäevade järjekorras) „Sevilla habemeajaja“, „Rigoletto“, „Bohème“ ja „Samaritano“. Ooperitruupi ringreisu toetab Itaalia valitsus.

Aprillikuus on oodata külalisina ooperisse sopraani Barssova't ja tenorit Aleksejev'it; esimene neist tuntud meile juba mullusest külaskäigust. Külalised arvatavasti esinevad ooperis „Sevilla habemeajaja“, „Lakmé“ või mõnes teises, milles naispääosa nõuab koloratuur-sopraani.

Ooperiga ja operetiga käesoleval aastal ringreise ette ei võeta. Kõnesse võiks tulla vahest ainult külaskäik Tartu, mida plaanitseti mullugi, kuid mis jäi teostamata suurte transpordikulude tõttu, millest arvatavasti tänavugi ei saada üle. Võib olla, et operitruup korraldab ringreisu kodumaal tänavugi suvel, kuid see sünniks siis trupi enda ettevõttel ja riisikol.

Kaalutakse siiski ooperi külaskäiku Helsingi, mis võiks teostuda aga sügisel, kui jõutakse kokkuleppele Helsingiga.

Samuti sügisel vahest teostatakse ka ansambli vahetus Riia ooperiga, nagu see oli kavatsatud läind sügisel Riias peetud Balti riikide teatrijuhtide nõupidamisel. Kuna aga Läti rahvus-ooper, nagu teada, praegu on suuris majanduslikes raskusis, siis esialgu on küsitav, kas see ettevõtte teostub.

Kuigi „Estonial“ on koostatud juba ooperilavastuste kava ka tulevaks aastaks, siiski ähvardavad kerkida esile asjaolud, mis panevad kahtlema, kas tuleval aastal üldse on võimalik lavastada oopereid. Nimelt on teatand kultuurkapitali kõrgemad instantsid, et arvatavasti ollakse sunnitud kärpima õige tunduvalt „Estonia“ toetust tuleval aastal, ning selle tagajärjel teatril tuleks esijoones loobuda ooperite lavastamisest kui kulukamaist.

Kuulduste järele Helsingi kavatses korraldada kevadel Richard Strauss'i ooperite etendused, mida on palutud juhatama maestro ise. „Estonia“ on astund samme ühenduse loomiseks Rich. Strauss'iga, et saada teda samal ajal ka Tallinna. Meie ooperirepertuaaris pole ühtki Strauss'i teost, siis loomulikult ta siin ooperit ei saaks juhatada, küll aga võiks tulla kõnesse sümfoonia-kontsert tema teoseist. See oleb kõigepäält muidugi sellest, kas Helsingil õnnestub saada kokkulepēt Strauss'iga.

Käesoleva aasta sügisel täitub „Estonia“ 25-es tegevusaasta, mida tahetakse pühitseda rea etendusiga, millest esijoones tuleks nimetada algupärasest ooperist, arvatavasti A. Lemba' „Armastus ja surm“, mis juba valmina on antud „Estonia“ valdusse. Ka tahetakse avada sellal „Estonia“ ruumes meie teatrimuuseum, mille loomisega on tehtud juba algust.

Oodatavaid kontserte „Estonia“ kontsertsaalis

8. märtsil — Sümfoonia-kontsert, juhatab prof. Berdjajev.

11. märtsil — Viulikonstniku Edmund Metzeltin'i kontsert.

12. märtsil — Teatrisaalis ooperi „Padaemand“ ettekanne prof. Berdjajev'i juhatusel.

14. märtsil — „Raudami“ segakoori kontsert K. Leimus'e juhatusel. Kavas soome helitöid, muuseas J. Sibelius'e

kantaat „Vangistatud kuningatar“. Solistina esineb tuntud soome tenor Väinö Sola.

15. märtsil — A. Kapi oratooriumi „Hiiohi“ teiskordne ettekanne.

20. märtsil — H. Suter'i oratooriumi „Le laudi“ ettekanne saksa kooride poolt Sewigh'i juhatusel.

22. märtsil — Rahvakontsert R. Kull'i tuluõhtuks. Kavas valsse ja marsse. Kaastegev Tallinna Koolinoorsoo Muusika Ühingu segakoor V. Nerep'i juhatusel.

23. märtsil — H. Suter'i oratooriumi „Le laudi“ teine ettekanne.

27. märtsil — Teatrisaalis itaalia ooperitrupi külaskäiguetendusena ooper „Sevilla habemeajaja“.

28. märtsil — Tallinna Meestelaulu Seltsi meeskoori kontsert prof. A. Topman'i juhatusel.

28. märtsil — Teatrisaalis itaalia ooperitrupi teise külaskäiguetendusena ooper „Rigoletto“.

29. märtsil — Tallinna Rahvaülikoolide Seltsi segakoori kontsert helilooja T. Vettik'u juhatusel.

30. märtsil — Teatrisaalis itaalia ooperitrupi kolmanda külaskäiguetendusena ooper „Bohème“.

31. märtsil — Itaalia ooperitrupi ettekandel ooper „Samaritano“.

Lauljate Liidu volikogu oli koos

* Pühapäeval, 1. märtsil, oli Tallinna raekojas Lauljate Liidu volikogu aastakoosolek, millel vaadati läbi ning kinnitati 1930. a. aruanne ning 1931. a. eelarve ühes tegevuskavaga.

Volikogus ettekantud aruande järgi Liidu töödnõudvamaid ülesandeid olid ettevalmistused X üldlaulupeoks, mis peetakse 1933. a. Tallinnas. Koostati üldlaulupeo laule kava, anti välja üldkoori ja meeskoori noodiraamatud ning töötati välja muusikaliste eeltööde kava.

Maakonna-laulupidu liidu kava kohaselt oli Tartus Lauljate Liidu Tartumaa osakonna korraldusel.

1931. aasta suvel peetavate Viru- ja Viljandimaa laulupidude tarvis liit säadis kokku kava ning kirjastas mõlema laulupeo ühise noodiraamatu.

Kultuurkapitali toetusel liit andis välja Muusikalehte.

Liidu kadund esimehe K. Türipu' mälestuse jäädvustamiseks liit asutas kapitali, mille protsentidest igal aastal antakse auhind parima eesti

koorilaulu eest. Töötati välja ning pandi maksma kapitali põhikiri.

Juba varem liit on võtnud oma kontrolli alla maakonna-laulupidude korraldamise. Sama pidas liit tarviliseks ka vähemulatuslike laulupeevade kohta, nõudes laulupeevade korraldajailt enam hoolt laulupeevade muusikalise külje eest ja valvates, et laulupeevade sissetulekud kasutataks laulu-muusika arendamiseks.

1930. a. aruande järgi Lauljate Liidu oli väljaminekuid 21.775 kr. ja sissetulekuid 22.089 kr.

Käesoleva aasta töökavas esikohal on X üldlaulupeo eeltööd, kooride registreerimine, üldlaulupeo tunnid igal pühapäeval raadios, millel Tallinna koorid demonstreerivad üldlaulupeo laulude õppimist ja ettekandmist, ülemaaline koorijuhtide päev kevadel Tallinnas ja sügisel koorijuhtide päevad teistes linnades ning aasta lõpust pääle üldlaulupeo eelproovid üle maa, mis kestaksid kuni 1933. a. juunini.

Maakonna-laulupeod peetakse selle aasta suvel Narvas Lauljate Liidu Virumaa osakonna korraldusel ja Viljandis Liidu Viljandimaa osakonna korraldusel.

Uusi koorilaulu liit kirjastab vähemate kooride tarvis „Rahvakoorige“ näol ja suurematele kooridele „Eesti Laulu“ nime all.

Samuti Muusikalehe väljaandmine jätkub.

Liidu 1931. a. eelarve on tasakaalus 25.550 kr. suuruses, kusjuures suuremaid väljaminekuid nõuavad Muusikaleht, X üldlaulupeo muusikalised eeltööd, kooriliteratuuri kirjastamine, laulupeo-plats ja võlgade tasumine.

Vanaduse järgi liidu nõukogust lahkunute asemele volikogu valis Tallinnast A. Tõnisson'i ja R. Övel'i, Tartust E. Martinson'i ja Viljandist A. Loorits'a.

Kohe volikogu koosoleku järel liidu nõukogu uuendatud koosseisus pidas oma esimese koosoleku ja valis Lauljate Liidu juhatusse: T. Vettik (esimees), A. Oinas (abiesimees), R. Övel (teine abiesimees ja laekahoidja), E. Ruber (sekretär), V. Nerep ja E. Aav (ametita).

Liidu revisjonikomisjoni nõukogu valis: A. Kruusimägi, K. Koljo ja T. Teder.

Nõukogu kinnitas Viljandimaa laulupeo meeskooride ja pasunakooride kava.

1. märtsini s. a. oli registreeritud X üldlaulupeole 382 segakoori 13.391 lauljaga, 30 meeskoori 752 lauljaga, 15 naiskoori 423 lauljaga ja 63 pasunakoori 1148 mängijaga, kokku tege-lasi 15.714. Võrdluseks olgu märgi-tud, et IX üldlaulupeole lõplikult oli registreeritud 15.049 tegelast.

Kuigi registreerimise tähtaeg X üldlaulupeole lõppes 1. jaan. s. a., L. Liidu juhatus on võtnud vastu hiljem registreerimislehe saatnud koore, kel-lel on olnud mõjuvaid põhjusi re-gistreerimise hilinemisega.

Teateid Tartust

— E. Lauljate Liidu Tartumaa osa-konna juhatus on otsustanud korraldada eeloleval suvel Tartus *koorijuhtide kur-suse*. Praegu on käimas kursuse eel-tööd. Et soodustada maa-koorijuhti-de (kes enamasti on õpetajad) osavõtu kursusest, on kavatsus kursust pi-dada ühel ajal õpetajate täiendus-kursustega. Täpsamad ja üksikasjali-semad teated antakse edespäi. Huvi-osalisi palutakse pöörduda E. Lauljate Liidu Tartumaa osakonna juhatusesele (Tartu, „Vanemuine“).

— E. Lauljate Liidu Tartumaa osa-konna juhatuse otsuse järele peetakse Tartus eelseisva suve juulikuu esime-sel poolel (täppis aeg pole veel teada) *suur ühendatud kooride kontsert*, mil-lest on tegelasina palutud osa võtma kõik Tartu ja Tartu ümbruskonna koo-rid. Kontserdi laulude kava koosta-mine usaldati komisjoni hoolde, kuhu kuuluvad heliloojad *Juhan Simm*, *August Kiiss* ja *Richard Ritsing*. Kom-isjon on valind kavva 12 sega- ja 4 meeskoorilaulu.

— 1929. a. sügisel asutatud *Tartu haridusseltsi „Edu“* segakoori esimese koorijuhi hr. *V. Peerna* lahkumise järel ei ole seltsil koorijuhtidega olnud õnne — kõik kipuvad miskipärast lah-kuma! Koorijuhi otsimise ringkäigu-ga on peatatud hr. *Aug. Kiiss*'i juu-res, kes on ka andnud nõusoleku koori juhatamiseks. Jääb aga loota, et hr. *A. Kiiss*'il jätkuks energiat ja tahet ning seltsil enesel oleks püüdu nen-de nähtude kõrvaldamiseks, mis seni-sed koorijuhid on peletand eemale.

E. Rosenberg 40-aastane

E. Rosenberg sündis 17. veebr. 1891. a. Helmes. Huvi muusika ja laulu vastu hakkas tundma ta juba kihel-konnakoolis, kus toleaeagne koolijuha-taja A. Krimm arendas laste laulu suure hoole ja armastusega. Pääle sel-le oli A. Krimm'il oma segakoor, vis-tisti üks paremaid maakooridest. Juba säält pääle ta noores hinges ärkas püüe saada kord ka koorijuhiks. — Järgnevail seminari-aastail — Volma-ris — saidki ta lemmikalaks laul ja muusika, kus talle ihaldavaks eesku-juks oli muusika- ja lauluõpetaja J. Medings (praegune läti rahvakonser-vatooriumi direktor Miitavis).

Seminari lõpetades — 1910. a. sügi-sel — ja Viru-Nigula kihelkonnakooli õpetaja-kohale astudes asus kõhe sääls-e haridusseltsi segakoori juhtimisele, pidi aga juba järgmisel sügisel Nigu-last lahkuma Rakvere Eesti Haridus-seltsi kooli õpetajaks valimise puhul. Kui 1912. a. avati Rakveres vene õpe-tajate-seminar, siis kutsuti ta sinna laulu- ja muusikaõpetajaks, millisele kohale jäi kuni seminari sulgemiseni okupatsiooni-võimude poolt 1918. a. kevadel. Sama aasta sügisest käes-oleva ajani on ta olnud Viru maava-litsuse liige ja haridusosakonna juha-taja.

Rakveresse asumisest saadik, s. o. ligi 20 aastat, on ta vahetpidamata juhatand Rakvere Rahvamaja ja Ha-ridusseltsi (enne Hariduse Seltsi) se-gakoori. Selle aja jooksul on koor esi-nend lugemata arvul pidudel, korral-dand iseseisvaid kontserte Rakveres

ja mujal Virumaal ning kandnud ette suuremaid helitöid, millest võiks nimetada M. Hermann'i „Kalev ja Linda't“ ja A. Romberg'i „Kellalaulu“.

E. Rosenberg'i algatusel on korraldatud suuremad laulupäevad Rakveres 1914., 1920., 1921. ja 1930. a., kus oli ühtlasi üldkoori juhiks. Samuti on ta juhataud üldkoore kuus aastat Rakveres korraldatud ülemaakondlikel noorte-laulupidudel, V Virumaa laulupeol 1927. a. ja paljudel kohalikel laulupäevadel Virumaal. Ka on ta valitud VI Virumaa laulupeo üldjuhiks 1931. a.

Nagu sellest elulookirjeldusest näha, on E. Rosenberg suure osa oma tööst pühendand Virumaa laulu arendamisele. Ta on ka saavutand häid tulemusi, kuna Rakvere Rahvamaja ja Haridusseltsi segakoor on võimsamaid Virumaal, samuti on E. Rosenberg'i korraldatud ning juhataud laulupäevade ja -pidude muusikaline osa olnud kunstiküps.

Soovime, et E. Rosenberg samase hoo ja temperamendiga jätkaks Virumaa laulu juhtimist. Kõlaga tema taktikepi all võimas Viru viis!

Virumaa 6. laulupeo eeltöid hoos

— Virumaa VI laulupidu on otsustatud pidada ühtaegu üleriikliku kaitseliidu-päevaga Narvas, ja nimelt 28. juunil. Laulupeole on seni andnud üles 68 segakoori ja 12 pasunakoori, viimastega liituvad veel kaitseliidu pasunakoovid. Koostatud on ka pasunakoovide kava, millesse on võetud järgmised palad: R. Kull'i — „Kodumaa“, bravuurmarss, Päivill'i ja Virkhaus'i „Tule koju“, samade autorite „Hingeall“ ja R. Kull'i „Kriiüša lahing“.

Laulupeo toimkond ostis neil päevil Narva metskonnalt 511 palki 1051 kr. väärtuses eeloleva laulupeo lava ehitamiseks Narva-Joaorgu. Narva ühispank kindlustas ostusumma, mille laulupeo toimkond pääle laulupäeva tasub metskonnale. Materjali kohaleveoga tehti juba algust.

Laulupeo eelproovid on ka juba teoksil: 1. märtsil peetakse Rakveres

eelproov E. Rosenberg'i juhatusel Rakvere linna ja ümbruse kooridele. 8. märtsil on eelproov Narvas ka E. Rosenberg'i juhatusel Narva linna, Narva-Jõesuu ja Mustajõe kooridele.

Narva koorid on kõik praegu kibedasti ametis laulude õppimisega, et saaksid esineda laulupäeval nõuetava eduga.

Mõnesugust

— Teatavasti meie Ringhäälingu kuuldavust viimaseil ajal segab Itaalia saatejaam Torino, kes omavoliilselt saadab samal lainel kui Ringhääling.

Pöördudes Ringhäälingule küsimusega, milliseid samme on astatud selle pahe kõrvaldamiseks ja milliseid tulemusi need on andnud, teatati meile säältpoolt, et on saadetud sellekohane märgukiri postipeavalitsusele, kes selle esitand edasi teedeministeeriumi, kus see tuleb arutusele ligemal päevil. Loodetavasti saavutatakse asja rahulik lahendus Rahvusvahelise Raadiokomitee kaudu. Kui aga see ei õnnestu, siis Ringhääling on sunnitud otsima teisi vahendeid omavoliilselt segajast vabanemiseks.

— Tuntud Berliini klaverikunstnik *Michael Zadora*, kes jaanuaris „Estonia“ kontsertsaalis hää eduga kontserteris, kavatseb veeta oma suvepuhkuse Eestis. Oma suvituskohaks on ta valind *Pühajärve*. Et siin mitte üsna tegevusetult aega lüüa surnuks, siis, vastu tulles soovidele, tahab ta mai alul Tallinnas moodustada klassi, millega suve jooksul kord nädalas hakkab töötama, sõites seks puhuks Tallinna. Loomulikult olenevad need Tallinnamatkad õpilaste arvust ja tarvidusest. Pühajärvelgi arvab kunstnik leidvat võimaluse mõningaile õpilasile anda õpetust. Olgu tähendatud, et M. Zadora on tuntud hiilgava virtuosina ja pedagoogina. (Eestist on klaverikunstnik V. Padva ta õpilane.) Ta muusikaline haridus on esmajärguline — see on pärit otsekohe Lešetitski' ja Busoni' koolist.

PÄÄ- JA VASTUTAV TOIMETAJA
RIHO PÄTS

VÄLJAANDJA
EESTI LAULJATE LIIT

TALLINN, RATASKAEVU 22, TELEFON 431-82

TOIMETUS: { LEENART NEUMAN
RIHO PÄTS
TUUDUR VETTIK

Nina Murrik-Polonsky

Klaveristuudio (konservatooriumi kava). Erilised grupid väike-lastele. Eratunnid. Muusikateooria. Akompaniment. Ansambli mäng.

Tallinn, Lühikejalg 6-2.

Tallinna Konservatooriumi lauluõpetaja

L. Hellat-Lemba

Ooper, oratoorium, kontsertlaul. Lauluõpetus.

Tallinn, Sõõrensi 5-15,

TENNO VIRONI

HÄÄLESÄÄDE TUNNID ÜSIKUTELE JA GRUPPIDELE.

TALLINN, JAKOBSONI 4-7.

SOOLOLAULUD

KLAVERI SAATEL

- M. Saar'e „Viis soololaulu“ . . . 2.—
M. Saar'e „Kilgeseppadele“ . . . 0.75
M. Saar'e „Ennemuiste“ . . . 0.50
A. Krull'i „Tulge kokku Eesti pojad“ 0.40
E. Muuga „Minu hää!“ 0.60
E. Võrgu „Hümn Eestile“ . . . 0.75
(L. L. ilgetele 0.65)

Saadaval

Eesti Lauljate Liidu büroos

Tallinn, Rataskaevu 22.

ILMUS TRÜKIST

ENN VÕRGU

SELTSKONDLINE LAUL KLAVERI SAATEL

HÜMN EESTILE

L. KOIDULA SÕNADELE

HIND: E. LAULJATE LIIDU LIKMEILE 65 SENT
TEISTELE 75 „

SAADAV. LAULJATE LIIDU BÜROOS
TALLINN, RATASKAEVU 22.

An 931 P
Muusikaleht

PASUNAKOORILE

Uuemaid ja väärtuslikke palasid:

	Hind:
Marss „Kodumaa“ — R. Kull	Kr. 5.50
„Rahupüha avamäng“ — V. Nehl	„ 4.—
„Naiste minek kiriku ja Sachs'i tervit“ — R. Wagner	„ 3.50
Kaltsellidu „Kotkamarss“ — E. Lineff	„ 3.—
„Eesti marss“ — A. Kapp ja „Tuljak“ — R. Kull	„ 2.30
„Potpourri-Fantaasia“ — eesti rahvavils. — R. Kull	„ 2.—
Eelmäng draamale „Libahunt“ — J. Simm	„ 2.—
„Rapsoodia“ eesti tantsuviisidest — A. Vedro	„ 2.—
„Tuljak“ — R. Kull	„ 1.50
„Kodutalust lahkumine“ — Türrpu-Knude	„ 1.50
„Hinge hellal igatsusel“ — A. Virkhaus	„ 1.50
„Kodumaale“ — A. Läte	„ 1.50
„Nõidus Suurel Reedel“ — R. Wagner	„ 1.50
„Tervitus kaugele“, marss — Döring	„ 1.50
„Pulma valss“ — A. Virkhaus	„ 1.—
„Marss langenute mälest.“ — A. Kapp	„ 1.—
„Kontsert-marss“ — A. Virkhaus	„ 1.—
„Tantsualbum“ — J. Niksmann	„ 5.—
Hümn, Elagu, Tuš	0.50

Mõnda ülalmainituist saadaval ainult paar-kolm eksempli.

Tellimisi saata aadressil:
Tallinna, Rataskaevu 22

EESTI LAULJATE LIIT